

Diplomitöö
473525

Rahuldar
18/11/38 K. Püf.

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOOL
16 sept. 38
№ 161
TARTU

RIIGIVÕLGADE EEST VASTUTUS
MUUTUSTE PUHUL RIIKIDE EK-
SISTENTSIS.

16
17 sept

Illis Paabo.

TARTU, september, 1938.

Lopetanud 7x88 eripäevaks
enne laulu.

S I S S E J U H A T U S .

=====

Inimlik elu - enda tarvete rahuldamise ja muude eluliste sihtide saavutamise otstarbel - möödub tänapäeval enamasti riikliku korrastise raames. Vähe leiame veel indiviidide hulki, kes ei elaks mitte koondununa teatud ühinguise ning ei tunnustaks teatud territooriumi ulatuses enda allumussuhet tollele ühingule.

Tänapäeva maailm on sellistest ühikuist ilmselt üle külvat ning nende vahel toimub elav suhtlemine. Sest olles esmajoones siiski inimlik institutsioon endi tarvete paremaks rahuldamiseks ja mitte miski "otstarb iseendas", tuleb noisse üksusisse koondunud hulkadel inimlike tarvete tänapäeva niivoo juures eksisteerida mitte endassesulgunult, vaid ülemaailmses seotuses ning koordineerituses.

Üldtunnustatult on majanduslik külg see, mis esmajoones nõuab sellist inimestevahelise suhtlemise avardamist üle ühe riigi ulatuse.

Suhted majanduslikul pinnal on ju omaette teaduse objekt ning käesolevalt peame ainult oluliseks lühidalt märkida, jättes kõrvale kõiki muid majanduselu iseloomustavaid momente ja faase, et üldtunnustatult elame praegu nn.krediidimajanduse ajajärgul.

Nii üksiku isiku - kui ka riigimajapidamises näeme, et krediit mängib seal suurt osa - nii puht krediidiandmise toimingutena kui ka krediidina seoses muude jur.toimingutega ¹⁾.

Eriti puhtkrediidi toiming, st.laenu, ongi sel korral meie huviobjektiks, ning seda kuivõrd nad on sõlmitud riigi poolt. Sest nagu vastav riigimajapidamist uuriv literatuur

1) Vrdl. Piip, Kaubandus-Õigus, lk.162.

kinnitab, on riikidegi elus laenuid riigimajapidamise tuludena tänapäeval väga levind ja sealjuures täiesti normaalne nähe ning nende vaatlus küllalt põhjendat ning vajalik ²⁾. Me ei vaatle neid siin siiski mitte finantsteaduslikust lähtekohast, vaid seoses ühe rahvusvahelisõigusliku probleemiga ja nimelt muutustega riikide eksistentsis.

Ei ole ju midagi püsivat siin maailmas ning ka riikide elus toimub muutusi. Lõpetavad oma eksistentsi ühed ning nende elementidest moodustuvad uued. Riigi olemust - võimu teostamine isikute grupi üle teatud territooriumil - silmas pidades, ei ole ka ainult osa territooriumi üleminek teisele riiklikule üksusele oma järelalusilt esimesest juhust sugugi erinev ega tähtsusetum.

Kuna võlg on ikkagi võpra oma ja häired majanduslikes suhteis ikka inimesele kõige lähedasemad on olnud, on täiesti õigustat suur huvi küsimuse vastu, mis saab riigi kohustusist, eriti laenudest, riikide eksistentsi lõppedes või temast ühe osagi eraldudes. Ning terve rida autoreid on sellele küsimusele tähelepanu pööranud ning, eriti peale viimast suurt riikidepere välistatuse ümberkujundamist maailmasõja tagajärjel, mahukaid eriuurimusi avaldand.

Ilmne on ju aga, et sellistel territoriaalsetel muutustel on ju võlgade küsimuse kõrval veel määratu hulk teisi järelalusitõigusl. ja faktilisse olukorda ning mainitud võlgade probleem on vaid üks alaküsimus suurest probleemide sarjast: ü h e r i i - g i v õ i m u v a h e t u d e s t e r r i t o o r i u m i l

2) Vt. Gerloff-Meisel: Handbuch d. Finanzwissenschaften, Bd. II, lk. 481.

"Es besteht in der Theorie sowohl wie in finanzpolit. Praxis weitgehende Einigkeit darüber, dass bei einzelnen Bestandteilen des Finanzbedarfs Deckung durch das Mittel des öffentlichen Kredits zulässig, ja unter Umständen zur besseren Verteilung des Bedarfs in der Zeit geradezu geboten ist!" Ein Staat ohne Schulden fordert zu viel von seiner Gegenwart oder leistet zu wenig für seine Zukunft". (L.v. Stein). Grundverschieden hiervon gilt es bis um die Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert nicht als reguläres Mittel zur Deckung des außerordentlichen Bedarfs, sondern als im Rahmen einer gesunden Finanzwirtschaft im Grunde ungehöriges Deckungsmittel."

19. saj. algus on veel teises mõttes tähtis. Sest alles siit peale on meil tegu senise nn. patrimoniaalriigi asemel areneva moodsa konstitutsioonilise riigiga ning finantsteadusl. suhtes moodsale riigivarade mõistele, kassaühtluse ning arenend eelarvesüsteemi printsiipidele tugineva riigimajapidamisega. Ning siit peale loetleme hiljem ka juhte seoses riigivõlgade successioga.

kui riigivõimu teostamise ulatus -
alal teise ga - milliseid muutusi -
järeldusi selle tagajärjel elab
üle territoorium, seal asuv rahvas -
tik ning olelev õiguslik olustik
tema mitmesuguseis avalduskujudes.
See ongi küsimustesari, mida vastavas literatuuris tuntakse riikide
suktsessiooni probleemi all ³⁾.

Ning enne siirdumist meie spetsiaalküsimuse juurde puudu -
tamegi suktsessiooni probleemi üldiselt, tema olemust ja senist
käsitlust.

Riikide suktsessiooni all tavalisti mõistetav probleemide -
sari (selle nimetuse kohasuse ning paikapidavuse küsimust käsit -
leme hiljem) on üldtunnustatult ⁴⁾ üks raskemaid, aga sealjuures
huvitavamaid probleeme rahvusvahelises õiguses ning seda nii teo -
reetilise käsitelu kui ka praktiku seisukohalt. Sest nt. riigi -
võlgade tohutu kasvu tõttu on nende eest vastutuse küsimus häi -
ringute puhul sõlmija-subjekti juures ikkagi väga oluline.
Teoreetikule on küsimus aga tänuväärt selles mõttes, et lahutuma -
tus seoses suktsessiooni küsimusega tuleb selgitada: mis on riik,
millal lugeda teda tekkinuks või lõppenuks, milline on riigi ele -
mentide juriidiline loomus, mis on r/õ, milline tema ulatus ja
ta subjektid jne.jne. Ning õieti seisabki probleemi lahendus,
milliseks käitumiseks on kohustet järglasriik teatud territooriu -
mil (õigem, kas ta on üldse kohustet ja piirat oma tegevuses r/õ
normidest või on ta oma teotsemises absoluutselt vaba), nt.kas ta
on kohustet üle võtma võlgu, mis sõlmis tema eelkäija riik sel
territooriumil või ei, ju selles, kas r/õ normid üldse evivad ko -
huslikku loomu? Siit järgneb omakorda küsimus, milles üldse sei -
sab õigusnormi kohuslikkus ja palju m. Need j.t. on küsimused, mis
tulevad lahendada eelkõige, sest kuigi avastaksime mõningaid käi -
tumiseeskirju - sotsiaalseid norme sellelt alalt, oleneb lõplik
vastus sellest, k a s meil on tegu siin õ i g u s -normiga,
k e l l e l e see õigusnorm jagab õigustusi-kohustusi, m i s

3) Vrdl.Schönbörn, Die Staatensukzessionen, lk-d 2 ja 6.

4) Vt.Jellinek, Allgemeine Staatslehre, lk.271.
Schönbörn, op.cit., lk-d 2 ja 3.
Udina, Recueil de cours, 1933.a.II.

garanteerib ja millisel teel selle normi täitmise.

Kuna üldises õigusteoorias ning eriti r/õ teoreetikute hulgas mainitud üldküsimuste suhtes väga erinevaid seisukohti omaks on võetud, siis ei leia me loomulikult ka nn. "suktsessiooni" probleemid autorite juures mingit ühist vaateviisi.

Ning põhjusil, et lahenduse leidmine küsimusile, kas ja mil määral on riik kohustet teatavaviisiliseks käitumiseks nii riigivõlgade kui ka muude küsimuskomplekside suhtes, mis tõusetavad territoriaalsete muutuste tõttu riikide vahel, peitub väga fundamentaalsete tõdede püstitamises õiguse üldprobleemide kohta ning et vaatestik suktsessiooni enda kohta on väga erinev, mistõttu ei saa piirduda toetumisega ainult mõningaile, vaid väga suurele hulgale autoreile, ongi käesolev töö peamiselt ülevaate andmine käibivaist teooriaist ilma omapoolsete omaalgatuslike seisukohtade konstruktsioonideta, mis oleks sellises raskestes küsimuses liiaks julge olnud.

Nagu mainitud, on kirjandus küsimuse kohta küllalt laialdane. Kõik üldkursuste autorid on temale suurt tähelepanu osutanud ning ka monograafiaid nii terve probleemide—sarja kui ka üksikute alaküsimuste kohta on ilmunud nii vanemal kui uuemal ajal rohkesti. Toome olulisemaist neist loetelu ja nimelt päritolumaa de korras, sest ilmselt on eri maade autorid vastava maa praktilise mõjul asund kaitsma üht või teist eriseisukohta, luues nii terve rea erinevaid natsionaalseid doktriine.

Prantsuse autorid: Cabouat, Des annexions de territoires et de leurs principales consequences, Paris 1881.

H.Appleton: Des effets des annexions de territoires sur les dettes de l'Etat.- Paris 1894.

Répertoire de droit internat.(Lapradelle-Niboyet)- Annexion, cession et demembrement de l'Etat.

G.Jéze: Le partage des dettes publiques au cas de demembrement du territoire, Paris 1920.

Inglise-Ameerika autorid:

A.B.Keith, Theory of state succession with special reference to english and colonial law, London 1907.

A.S.Herschey, The succession of States - American Journal of Internat.Law, 1917.

Feilchenfeld, Public debts and State succession, New York 1931.

Saksa autorid:

M.Huber, Die Staatensukzession, Leipzig 1898.

W.Schönborn, Staatensukzessionen, Stuttgart 1913.

Kaufmann, Barclay, Struicken, Studien zur Lehre von der Staaten-
sukzession, Berlin 1923.
P.Guggenheim: Beiträge zur völkerrechtlichen Lehre vom Staaten-
wechsel, Berlin 1925.

Itaalia autorid: Gabba, Successione di stato a stato, Turin 1935.
A.Cavaglieri, La dottrina della successione di stato a stato, Pisa 1910.
- " - , Nota in materia di successione (in Rivista d.diritto
internaz.III) 1924.

Udina: La succession des Etats quant aux obligations internat.
autres que des dettes publiques - Recueil de cours, 1933.

Muud autorid: Kelsen, Théorie générale de Droit Internat.public.
Problèmes choisis. Recueil de cours, 1932.

Sack, Les effets des transformations des Etats sur leurs dettes
publiques et autres obligations financières, Paris, 1927.

-"-, La succession aux dettes publiques. Recueil de cours, 1928.

Purgivama loetelu vastavast kirjandusest annab kaheldamatult
Sack oma mainitud töis, kuna ta väidab oma sihi olevat töötada lä-
bi kogu olemasolev materjal riikide suksessiooni kohta, küll vaid
finantskohustuste suhtes.

R/õ õpperaamatud loomulikult käsitlevad igäüks ka suksessioo-
ni küsimust vastavalt oma töökspidamistele ning õigemana välja tõsta
ei taha me neist ühtegi. Käesolevas töös on neist aga silmas peetud
nii üldmõistete kujundamisel r/õ suhtes kui ka erivaadete esindajai-
na suksessiooni kohta:

prof.Piibu Rahvusvaheline Õigus, Tartu 1936,

Fauchille - Traité de droit international public, I, Paris 1922,

Oppenheim, International law, I, London, 1920;

Bustamante, Droit International public, III, Paris, 1936,

millises teoses tavalisest suurema põhjalikkusega ning ülevaatlikku-
suga on käsitletud suksessiooni küsimust ning selle lahendamisel
tuginetud tsiviil-õiguse reeglitele, nagu üldse Bustamante on väit-
nud võivat eraldada erilise rahvusvahelise tsiviil-õiguse olelut
teatavaloomuliste riikidevaheliste vahekordade kohta ⁵⁾.

5) Bustamante, op.cit., lk-d 16-21.

I

Nagu juba mainisime, tuleb esmalt arutleda, kas r/õ eeskirju võib üldse pidada õigusnormideks, st. k o h u s l i k k u s e eritunnusega normideks, või on nad vaid moraalil v.m.eeskirjad. Sealt edasi kerkib küsimus, milles üldse peitub õigusnormide ning seal hulgas ka r/õ normide k o h u s l i k k u s .

On väidetud, et normi kohuslikkuse garantii, seega see, mis ta teeb õigusnormiks, seisab normi andva kõrgema võimu käsutades⁶⁾ olevais sunnivahendeis . Seda seisukohta õigeks pidades r/õ ei oleks kvalifitseeritav õigusnormide süsteemina. Sest rahvusvahelises elus ei esine miskit jõudu ega aparatuuri, mis sunniks normipärasele käitumisele. Kuna samade autorite järgi riigid kui r/õ subjektid on varustet suveräänsuse kui eriomadusega, st.et ei ole miskit kõrgemat võimu, mis saaks riigile dikteerida teatavaviisilist käitumist või siis sellest hoidumist, siis ei ole sellised normid ja neid garanteeriv organisatsioon ka mitte mõeldavad ega arendatavadki⁷⁾ .

Suveräänsuse idee sellisel kujul - kui "võime luua kõrgeima astme norme ning olla sõltumatu mõninga teise autoriteedi poolt loodavaist normest"⁸⁾ - oli kaua aega domineeriv riigi ja rahvusvahelises õiguses.

Samuti ka õigusnormi kohuslikkust n.õ. välisest küljest selgitav vaatestik oli küllalt kaua ainuvalitsev ja on pooldatav paljude poolt veel praegu.

Tänapäeval on enamikus mõlemad vaateviisid, kui teatud poliitilise mõtlemisviisi ning seega pealiskaudsete ja ebajuriidiliste arutelude produkt, senises kujus kõrvale jäetud. Riiki, riikide ühiskonda ning r/õ (loomulikult ka üldse õiguse) olemust mõistetakse

6) Vt.Piip, op.cit., lk.9 - õiguse jõu-ja võimuteooria kohta.
7) Vrdl.Mägi, Suveräänsuse probleem, lk-d 11 ja 34: "Kui tunnustame riigi suveräänsust, siis millised on omaaluseilt normid, mis reguleerivad riikidevahelist suhtlemist?" Sest r/õ kohuslikkus ei ole ühendatav riigi suveräänsusega. "Üksikriigi suveräänsus ja rahvusvaheline õigus on seetõttu vastastiku teineteist eitavad suurused."
8) Mägi, op.cit., lk.34.

9)
hoopis teisiti .

Vastavasuunalistele arutlustele mõnedelt uuemalt autoreilt lubamegi siinkohal ruumi:

Suveräänsusel ülaltoodud mõttes on riigi eriomadusena ju pikk ajalugu, alates Bodin'ist. Viimaseid autoreid aga, kelle vaade mõjul püsib õpetus riigi suveräänsusest ning tema allutamatuses õiguslikus mõttes, on Hegel. Temalt ju on pärit väited, et riik on siht ja otstarb iseendas, on absoluutse võimu arengu täiuslik kehastis, absoluutse võimu kandja maa peal jne.jne., millest tulebki, et tema pooldajale r/õ ei saa olla muud kui nn."äusseres Staatsrecht" ning kohuslik riigile vaid tema enda tahte põhjal ja piires.

Esimesed hoobid sai selline suveräänsuse mõiste 19.saj.seoses liitriigi ja osariikide suhte küsimusega ning sealt peale on tema tähtsus järjest vähenend ja väga laialt ei peeta teda enam riigi eritunnuseks. Teda asendab nüüd riigi sõltumatuse nõue, kui riigi põhiomadus või põhiõigus¹⁰⁾ .

Kuid ka sõltumatuse, kui riigi põhiomaduse kui ka teiste nn. "põhi-või ürgõiguste" suhtes on vastuväiteid toodud. Riigi Ürgõiguste mõiste üldse ses mõttes, et need on n.ö. n a t u r a a l o l u k o r r a s t riiklikku korda siirdudes riigile kujunenud ürgne kompetents ja omadused, on iseendast kahtlane ja ümberlükatud mõttekäik. Sest ürgse omadusena peaks nt.sõltumatus olema ajaloo välitel kogu aja ja iga riigi omaduseks. Ometi on olnud ja on ka sõltuvaid riike¹¹⁾ .

Ürgne või n.ö.loomulik õigus ses mõttes, et see oleks loomulik-loogiline st.juurdemõeldud ja hiljem omistet omadus ning eeldus riigi eksistentsile ning suhtlemisele teistega - ka sellisena ei olevat sõltumatus praegusaja riigi omadusena ja rahvusvahelise suhtle-

9) Laun, Der Wandel der Ideen von Staat und Volk als Äusserung des Weltgewissens, lk.311, Barcelona 1933.

Das Dogma von der Souveränität des Staates, d.h. sein Anspruch, der alleinige Träger der obersten Befehlsgewalt und daher keiner höheren Befehlsgewalt unterworfen zu sein, bildet die Grundlage alles staatlichen und alles Völkerrechts, kurz die Grundlage alles weltlichen Rechts schlechthin. Das ist der Grundgedanke des internationalen und des innerlichen staatlichen Rechts bis 1918.

10) Piip, Rahvusvahel.õ., lk.77.

11) Brierly, Forcétobligatoire de droit international, in Recueil de cours 1928,III, lk=4 471-76.

12) Brierly, op.cit., lk=4 474 ja 503.

13) vt.Kelsen'i teoseid. Kokkuvõte: Riigi, Suveräänsuse probleem, Tartu, 1937.

mise eeldusena enam tabav. Mitte independents, vaid riikide interdependents on praegu lähtekohaks ning põhiprintsiibiks, millest lähtudes tuleb mõista riiki ning mis on ka r/õ olemasolu põhjendajaks ning tema normide iseloomu kujundajaks¹²⁾.

Juristile ei ole riik midagi muud, kui juriidiline isik, inimkollektiiv, kes evib erilist õigusl.statust teatava objektivse õiguskorra najal, milleks on r/õ normisüsteem. Või siis isegi, et riigina tuleb juristil mõista mitte midagi reaalist, vaid ainult teatavat normide kompleksi, normide astmestikku, õiguskorda kui ühte osaõiguskorda universaalsest kõrgemast õigusnormide-süsteemist, millised osaõiguskorrad ning neid moodustavad normid oma põhjenduse ning kehtealuse leiavad kõrgemaastmelises õiguskorras ja edasi teatud hüpoteetilises algnormis¹³⁾. Siit ilmneb, mille juurde veel hiljem tagasi tuleme, r/õ mõistmine kui omaette eksisteeriv riikidest kõrgemalseisev objektiivne õiguskord.

Segaduste ning ebakindluse põhjuseks rahvusvahelises elus ning r/õ mõiste ebamäärasus ning tema ebaefektiivsus tulevat just sellest, et riiki on käsitletud seni vaid riigiõiguslaste poolt ning et tema olemust on uuritud isoleeritud olekus, kui miskit omaette nähtust ning ei ole asjale vaadatud rahvusvahelise õiguse aspektist. Riiki õieti mõista saab aga vaid, kui arvestada, et meil on ikkagi tegu riikide pluraliteediga, kus iga üksik on tihedas seoses teistega, moodustades erilise riikideühiskonna.

Ja igas ühiskonnas kujunevad kooselu võimaldavad nn.sotsiaalsed normid, millede ühe osa moodustavad õigusnormid. Riiki tuleb mõista kui liiget riikide ühiskonnas ning subjekti r/õ süsteemi ees, mille alusel ning mille poolt näidat ulatuses tal ainult ongi õigusi ja kohustusi.

Seni olevat mainit küsimusis valitsenud poliitikute poolt lansseeritud à priori ideed ja konstruktsioonid ning mitte juriidilise meetodi abil avastet ning loodud mõisted. Mitte juristid ei olevat õigete printsiipide püstitamise ja kaitsmisega mõjustand rahvusvah.elu, st.poliitikute meetodeid vaid hoopis on kohati rahv.-vah.elu meetoditele püütud kohandada ning seega moonutada teoreetiliselt ainu paikapidavat riigi ja r/õ mõistet.

12) Brierly, op.cit., lk-d 474 ja 503.

13) Vt.Kelsen'i teõseid. Kokkuvõte: Mägi, Suveräänsuse probleem, Tartu, 1937.

on
Selliste arutluste kõrval, mis viinud välja õiguse monistlikule konstruktsioonile r/õ primaadiga, peame meenutama, et riikide suhtlemist ning r/õ loomust on ka teisiti mõistetud.

Näiteks riigi nn. suveräänset iseloomu rõhutavail autoreil ei saa ju olla miskit riike siduvat kõrgemat õiguskorda. Sest asudes seisukohale, et õigusnormi kohuslikkus, tema kehtealus, peitub suveräänse võimu tahtes ning sunnivahendeis, ei saa ju eeldada üle riikide miskit õiguskorda. Selline on võimalik vaid niivõrd, kui riigid ise piiravad endivahelise suhtlemise teatud juhtudeks enda suveräänset endaavaldamise ja võimuteostamise vabadust. Riigi põhiõigus on "Selbstbestimmung", rahvusvaheliste vahekorjade jaoks riik toimib nn. "Selbstbeschränkung"i ning vastavad riigiorganid enda aktiga fikseerivad, millist käitumist nad riikidevahelises suhtes heaks arvavad.

R/õ on ikkagi vaid riigi seadusandl. organi akt, ainult n.õ. "äusseres Staatsrecht"¹⁴⁾. Sama joont, et r/õ on kohuslik vaid seetõttu, et riik enda tahtel, lepinguliselt, on kohustund teatavaviisiliseks käitumiseks, on pidand terve rida autoreid. R/õ olevat nii öelda "lepinguline õigus".

Näib siiski, et sellise väite juures on ära segatud kaks erimõistet - õiguse allikas ja õiguse kehtealus, st. õigusnormi kujunemisviis ning õigusnormi kohuslikkust, tema täitmist garanteerivad momendid.

Juba Grotius on näidanud, et mitte "concensus" ei ole r/õ tõeline kehtealus, vaid "le consentement lui-même tire sa force du droit naturel, de sorte que le droit naturel se trouve être le fondement à la fois du droit civil et du jus gentium"¹⁵⁾. Ilmne on, et lepinguliselt võidakse ju luua mõnesuguseid norme, aga see eeldab siiski kõik omakorda mingit objektiivset kõrgemat korda, mis seda lepingusõlmimist reguleeriks ja garanteeriks. Sest õigusnormi olu on ju suunata-mõjustada nende tahtelist tegevust, kellele normid on adresseeritud ja seda ülesannet ei saa ta täita, olles vaid nendesamade tahete endapiiramine.¹⁵⁾

14) Jellinek, Allgemeine Staatslehre, lk-d 367, 475 jt.

Brierly, op.cit., lk-d 482-483.

15) Brierly, op.cit., lk-d 480-483.

16) Brierly, op.cit., lk-d 480-483.

Sellise kõrgema objektiivse õiguskorra mõiste paistab võimatu niivõrd, kui eeldame, et õigusnormi eritunnus, tema kohuslikku loomu tingiv moment, peitub n.ö. käskiva ja sundiva võimu olemasolus.

Ilmne aga on ju, et norme on peetud ja peetakse ka ilma sunnivahenditeta ainuüksi selle tõttu, et isiku eriline õigusekaamus teda selleks stimuleerib.¹⁶⁾

See on lahendus, millele teadlikult kui ka ebateadlikult tulevad paljud autorid.

Nii Triepel, kes väidab, et r/õ normid tuginevad nn. "Vereinbarung"ile, mis iseendast on riikide "Gemeinwille" väljendus (seega nagu pseudolegislat.akt), vihjab, et Vereinbarung'iga mitteliitunud või sellest loobujad riigid täidavad sellegipoolest tihti neid norme, tundes, et see on vajalik ja õige.¹⁷⁾

Näib, et võime julgesti omaks võtta seisukoha, et õigusnormi tõeline kohustav tegur peitub inimese psüühikas, et emotsionaalsed momendid on ikkagi aluseks normidele, mis küll on loodud või kujunenud siseriiklises ulatuses siseriikl. orgaani vahendusel ja rahvusvaheliste suhete puhuks vastavate seni väljakujunenud õigustkujundavate instrumentide, enamasti lepingute, vahendusel, kuid nende kõrval ka veel tavadena.

Sellel nn.õiguse ainsuse ja ühtluse vaatekohal, pidades riikl.õ ja r/õ vaid ühe ja sama nähte eri avaldusvormideks ning r/õ seega tõeliseks õigusnormide süsteemiks, samasuguse kohuslikkusega kui siseõ, on viimasel ajal paljud. Duguit näit. väidab, et nii riikl. kui r/õ kohuslikkus peitub inimeste solidariteeditundes. Inimene on varustet teadvuse ja tahtega ning teades, et on võimatu elada kaaskõlastamatult kaasinimestega, tal tekib solidariteeditunne, - milline valitseb indiviidide vahel ka üle-¹⁸⁾ riigilises ulatuses - mis tagabki õigusnormidele allumise .

Ka Krabbe vihjab jällegi, et emotsionaalsele küljele inimeses tugineb normide täitmine, öeldes, et õigusnormide respektseerimise aluseks ei ole mingi väline võim, vaid seesmine jõud -

17) Triepel, Völkerrecht und Länderrecht, lk.

18) Duguit, Traité de droit constitutionnel, I, ptk I.

16) Piip, op.cit., lk.9 Petražicki kohta.

eriline õigusteadvus (conscience du droit, Rechtsgefühl, Rechtsbewusstsein)¹⁹⁾. See õigusteadvus võib olla tihtigi arenemata ning defektuoosne, ning seks puhuks ongi mõeldud sunnivahendid - karistusahvardused.

Nagu kriminaalõigusteadlased seletavad, on sanktsioon vaid selleks, et kasvatada normirikkujat, võõrutada kalduvust normirikkumisele, seega süvendada ja tõsta nn. õiguselamuskultuuri inimeste keskel. Häiringuteta elu ning õigusnormide respektiimine ka ilma kujutluseta normiandva võimu sunnivahendeist on printsiipiaalselt võimalik. Eeldus on seks lähedad sotsiaalsed olud ning kõrgeltarenend õiguselamuskultuur, mille saavutamiseks see nn. "jõud õigusnormi taga" on aktsidentaalne nähe, kasvatusvahend aga mitte õigusnormi kohuslikkuse essentsiaalne tunnus.

R/õ on seega in principio samasugune õigusnormide süsteem, kohustava iseloomuga, kui kõik muu õigus. Ta erineb aga internseist õigusnormest sellega, et tema korraldada olev ühiskond on erinevaloomuline ning märksa laiemal ulatusega, ning teiseks sellega, et r/õ on vähem arenenud, vähem väljakujunenud. Organisationsioon tema normide kujundamiseks, rakendamiseks ning sealt kaudu respekti ning efektiivsuse süvendamiseks on veel puudulik. Rahvusvahelisõiguslikult meie elavat alles keskajal, kus isikute suhtlemine kandis sama ilmet kui praegune olukord rahvusvahelises elus. Aga nagu printsiibis ei ole vahet, ei ole põhjust eeldada, et tegelikultki kujunemiselt r/õ ei teeks läbi sama arengut, kui on teinud keskaja rusikaõiguse ajast siiani riiklik õigus²⁰⁾.

Sellelt õiguse kui fenomeeni ühtluse seisukohalt loomulikult ei saa jääda püsima oletatavad erinevused r/õ ja riikl.õ vahel subjektides ning muis väliseis tunnuseis - sanktsioones, kohtus jne.

Kui riik pole mitte mõni Hobbes'i "deus mortalis", vaid inimeste poolt kujundet institutsioon ning õigus pole suveräänsse võimu tahte emanatsioon, vaid püsib inimeste õigusteadvuse najal, ei ole põhjust keelata, et ta ei adresseeruks riikide kõrval otseselt ka indiviididele. Riik teenib vaid inimeste teatud huve, millede kõrval indiviidile jääb veel palju huvisid ning avalduskujusid, mille esindamine-teostamine ületab võimalus-

19) Krabbe, *Récueil de cours* 1926 III, lk.569.

20) *Ibidem*.

te piire, mis on riigil. Ning ses mõttes pole enam paikapidav, et riik katabaks täiesti oma liikmete individuaalsuse ning varjutaks rahvusvahelises ulatuses indiviidid täiesti n.ö. enda selja taha ja ei laseks neid iseseisvalt rahvusvahelisele areenile²¹⁾. Praksis on indiviididele r/õ ees otseselt õiguste kandja ning subjekti positsiooni korduvalt tahetud anda ja antud. Nt. Haagi priisikohtu projekt 1907.a. ning eriti L.-Ameerika rahvusvaheline kohus, mis ka teotses ning eraisikut subjektina riigi vastu tunnustas. Sama tendentsi kinnitavad enne sõda ning rohkelt ka pärast sõda ettenähtud arbitraažikomisjonid, eriti majandusliste (eriti riigivõlgade) küsimuste lahendamiseks.

Siin, mille kohta rohkem materjali annab Rundstein²²⁾, on ju tegu indiviidide või nende gruppidega ühelt poolt ning riigiga teiselt poolt võrdsete pooltena õiguste kaitse taotlemisel organi ees, mis kujundab rahvusvahelise kohtu arengu ühte faasi.

Õiguspoliitiliselt on huvitav ja kaaluv näide, et r/õ mõiste laiendamine ning eraisiku r/õ subjektiks tunnustamine on tõhusamaid vahendeid rahvusvahelise stabiilsuse ning rahu saavutamisel. Sellisel korral ei pruugiks iga üksiku vähetähtsa ulatusega suhte kaitsmiseks käiku panna suurt ning võimsat riikl.aparatuuri ning ei kujuneks olukorda, et pisiasjast areneb "rahvusliku au" küsimus, kiskudes asjasse ja häirides sest üldse mitte puudutatuid, selle asemel, et lahendust lokaliseerida tema tähtsuse piiridesse²³⁾.

Õigem nimetus r/õ-le olevat supranatsionaalne õigus, ülarriigiliste suhete õigus, kus riigid on vaid üks liik subjekte ning riigi eksistents ning õigusl.seisund ja omadused on määratud just selle õiguse süsteemi poolt.

Vaheteo mõttes riikl.-õiguse kompetentsipiiridega on sellise r/õ kontuurid veel ähmased ning muutuvad, samuti oma loomult on ta veel tavaõiguse arenemisastmel - tema normiandluse aparaatur (õigem selle substituuat) on veel jõuetu, kohtuorganisatsioon on fakultatiivne jne.jne. Aga nagu juba mainisime, in principio, teoreetiliselt on r/õ omaette terviklik, efektiivne kõrgem õiguskord kõikide "ülarriigiliste" vahekordade jaoks.²⁴⁾

Selline kontseptsioon oli võimalik, võttes aluseks, et

21) Brierly, op.cit., lk-d 528 jj.

22) Rundstein, Action individual en droit international, Réc.de cours 1928 III, lk-d 346 jj., 353, 357, 370, 381 ja 384 jj.

23) Brierly, op.cit., lk.531. 24) Ibidem, lk.534.

õigusnormi kohustav loomus ei peitu kõrgema võimu käsus, vaid erilises õiguselamuses v.m.

Nii või teisiti, aga täiesti õige on arvamus, et ei need ega muud õiguse kohuslikkuse, s.t. õigusnormi kehtealuse lahenduskiitsed pole absoluutselt veenvad, sest siin on meil tegu las-kumisega kaudselt metafüüsikasse, kus teatud lõpptulemused para-tamatult igale mõtlejale vastuvõetavad ei saa olla, vaid igal ühel tema subjektiivse lähtekoha ning meetodi tõttu on sama pal-ju õigust pidada ebaõigeks teiste vaatestikku kui teistel tema.

Igal juhul oleme aga siin kaldunud metajuriidikasse, "küsi-²⁵⁾ muse juure, mis pole lahendatav juriidiliste meetoditega . Sest oma loomult on küsimus õigusnormide kohuslikkuse põhjusest väljas-pool õigusteadust"²⁶⁾ . Ning puhta õigusõpetuse (reine Rechtslehre) pooldajad, austria normativistide woolkond, püüab näidata, milline vaateviis õiguse, riigi ning rahvusvahelise ühiskonna kohta oleks ainuõige juristile.

Jurist peab õigust vaatlema omaette nähtusena, vabana sotsioloogil. ning psühholoogil. elementidest. Õigusnorm on talle vaid formaalne mõiste, nn. "sollen" nähtus, mis näitab olemapida-²⁷⁾ vat, mil pole midagi ühist reaalelu nn. "sein" faktidega . Iga õigusnormi kehtivus on tuletatud temast astmeliselt kõrgemal seisvast normist - määrus seadusest, seadus põhiseadusest jne., kuni jõuame teatud algnormini, nn. põhiseadus normilooilises mõttes, millest saavad oma kehtejõu kõik eelmised normid. Alg-norm on kehtealuseks ning lõppallikaks kõigile positiivse õiguse normidele. Ta on ise seejuures aga vaid hüpoteetiline suurus , formaalloogiline abimõiste, mis peab võimaldama käsitleda õigus-norme teatud omaette eksisteeriva õigussüsteemina, omaette tervik-liku normide maailmana, millesse mahuks, kui teatavasse püramiidi-²⁷⁾ taolise astmestikku, vastuoludeta süsteemina kogu maailmik õigus .

Algnorm esineb seega õigusteadusl. tunnetuse lõppastmena ning väldib küsimuse, mis on õigus ja tema kehtealus, millele juriidi-line vastus polegi võimalik. Sest õigus on see ning kohuslik on norm, mille kohta võib kindlaks teha, et ta kuulub kõigi nõuete

25) Kelsen, Reine Rechtslehre, lk. 71 jj., 67 jj.

26) Triepel, Droit international et droit interne, lk. 80.

27) Kelsen, Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, 1923.

Das Problem der Souveränität, Allgemeine Staatslehre.

kohaselt teatavasse õigussüsteemi ning on loogiliselt tuletatav tagasiviidav algnormile²⁷⁾, millise kuuluvuse kindlakstegemine ongi juristi ülesanne.

Riik ei ole juristile ka midagi muud kui vaid kompleks õigusnorme, teatava territoriaalse ning personaalse ulatusega²⁸⁾.

Küsimus seisab ainult selles (lähtudes õiguse ainsusest ning ühtlusest), kas selle universaalse, ühtlase õigusnormide-süsteemi piires, mis tulnud algnormist, astmeilt kõrgema õigussüsteemi osa moodustab riiklik õigus või rahvusvaheline õigus?

Ainuloogiline on (vt. lähemalt Mägi, lk. 92, 93, ja Piip, lk. 29, 30), et riigid - õigusnormikompleksid saaksid esineda võrdastmeliste õiguskordadena ja et need õiguskorrad - riigid moodustaksid ühtlase, vastoludeta, tervikulise õigusnormide süsteemi, aktsepteerida konstruktsioon, mis eeldab riikidest kõrgemal asetseva õiguskorra olemasolu.

Selle normid reguleerivad üksikriikide normide kehteulatust ja üksikriikidele omistatavaid teotsemisi. R/õ ei sõltu üksikriigi tahtest ja tema normid ei vaja üksikriikide tunnustamist. Ning riik ka oma sisemises teotsemises, funktsioneerides osaõiguskorranäna, tugineb r/õ normidele, mis blankonormidena määritlevad riikl. õiguskorra normide kehtivuse. Riik saab õiguspäraselt teotseda ainult temale r/õ normide poolt delegeeritud õiguse alusel, ainult ses ulatuses, nagu seda kindlaks määrab r/õ²⁹⁾.

Kõikide eelnevate arutluste lõpptulemuseks ning seega lähtekohaks suhtsessiooni küsimuse lahendamisel oleks seega konstruktsioon:

R/õ on omaette kõrgem õiguskord, mis normeerib sisuliselt vahekordi, mis pole mitte vastavate blanko kompetentsinormide alusel eraldatud riikide kui osaõigusnormi-komplekside pädevusse. R/õ on seega supranatsionaalsete vahekordade normistik ning evib ses mõttes võrdsete subjektidena, kelledele adresseeruvad tema normid ning kellel on õigus apelleerida r/õ normide poole - nii

27) Kelsen, Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, 1923.
Das Problem der Souveränität,
Allgemeine Staatslehre.

28) Mägi, op.cit., lk-d 71, 72.

29) Kelsen, Das Problem der Souveränität, lk-d 204, 207, 218 jj.

riike kui ka teisi juriidil- ja füüsil. isikuid. Igal juhul ei saa me õigeks võtta Schönborni definitsiooni: Das Völkerrecht regelt nur Verhältnisse, in welche der Staat kraft ursprünglicher oder eigener unkontrollierter Herrschermacht eintritt, - mistõttu nt. riigi kui fiskuse suhete kohta - nt. välisvõlakohustuste kohta, r/õ norme üldse eeldada ei saa ³⁰⁾. Kuigi Schönborn hiljem omaks võtab, et on tavanorm, mis kohustab territor. muutuse korral võlgu üle võtma, siis käivat see norm samuti vaid eelkäija ja järglasriigi kui "Herrschermächte" omavahelise suhte kohta, võlasuhet arvestamata, luues vaid järglasriigile õiguse nõuda võla reparteerimist.

Kuid ei saaks ju kuidagi unustada, et eelkäija-riik oli ikkagi osaline, passiivsubjekt teatavas õigussuhtes ning seda passiivsubjekti asendamist korraldavat r/õ tavanormi saab ju vaadata vaid kui selle kohustussuhte kui terviku kohta käivat sisulist normi, mille põhjal võlausaldaja nõudeõigus ei kao, vaid tal õigus on nõuda võlga nüüd otse järglasriigilt.

Tahame seega väita, et r/õ on siiski ülariigilisi suhteid sisuliselt reguleeriv õigus, nagu selline arusaamine r/õ on küllalt levinud ning läheneksime r/õ definitsioonile, nagu seda prof. Piip on toonud oma raamatus Stowellilt, Struppilt (lk.6) ning nagu seda propageerib Politis ³¹⁾ (Les nouvelles tendances en droit international jm.) ning rida teisi autoreid.

30) Schönborn, Staatsensukzessionen, lk.55.

31) Sack, Les effets de ... Paris 1927. Eessõna Politis'elt.

II

Riiki võime defineerida Kelseni poolt nõutavat juriidilist meetodi jälgides kui teatav "normide kogumik, normisüsteem, õiguskord, mis kehtib teatud territooriumi ulatuses teatud isikute suhtes". Riik on vaid ideeline suurus, riik ja õigus on juristile kattuvad mõisted, inimesed ja ruum pole riigi elementideks, vaid on formaalsed, kehteulatust piiritlevad momendid.

Teisest küljest võime traditsioonilise koolkonnaga koos väita, et riiki tuleb vaadelda, kui sotsiaalse tõelisuse reaalses-empirilist suurust, kui kindlal territooriumil asuvat end ühele võimule allutatavat inimkoondist-ühingut. Rahvas ning territoorium esinevad siin riigi konstitutiivsete elementidena.

Nii või teisiti, aga seistes fakti ees, et on toimunud muutus riikidevahelises seniõlevas seisundis sel kujul, et teatud maakera pinnasel on oma võimu maksma pannud - levitand endise asemel uus riik õiguskord, küsimused, mille ees siis seisame, jäävad igasuguse riigi definitsiooni juures samadeks:

1) Riigi kas olles ise "õiguskord" või riigivõim olles loonud teatava õigusnormide süsteemi - milline saatus on sellel normistikul kas üldse kehtivuse või siis struktuuriliste muutuste mõttes.

2) Sel õiguskorral, resp.riigivõimul, oli oma kehteulatus.

Milliseks kujuneb nüüd see kehteulatus, võimalus teostada territoriaalselt ülemvõimu, nii eelkäijal- kui järglasriigil?

3) Millises positsioonis satuvad kumbagi riigi suhtes personaalse allumussuhte, riikkonduse mõttes isikud, kes asuvad neil territooriumel?

4) Riigi-õiguskorra piires ja najal kujunenud õiguslik olustik, riigile endale, ^{või teistele /} juriidilistele ning füüsilistele isikutele kuuluvad õigused-kohused, mil määral mõjustab neid ülaltoodud territoriaalne muutus?

Kõik siintoodu, kas samas või vähe erinevas klassifikatsioonis, moodustabki probleemi, mida r/õ literatuuris väga levinult

mõistetakse riikide suksessiooni nime all. Vaatleksime, kuid võrd see nimetus on täppiminev.-

Successio all on mõistnud juba Rooma juristid ning mõistetakse ka tänapäeval "ühe subjekti asendumist teatud juriidilise vahekorra elemendina teisega, selle suhte enda jäädes endiseks". Huber on seda väljendanud: suksessioon = substitutsioon + kontinuitsioon³²⁾

Olev õiguslik suhe püsib, tema subjektides kas õigustatu või kohustatu poolel toimub muutus, järglane asub teostama objektiivse, kogu õigussuhet valitseva õiguskorra ees samaks jäävat õigust, kuigi subjektiivselt see nüüd tema õigus on. Seega successio eeldab õiguskorra olelut, mille ees suhe jääks identseks ja püsima ka subjekti muutuse korral³³⁾.

Võib ainult pooldada Schönborni, et successio, kuigi tekkinud ja levinud tsiviilõiguses, pole miski eriline tsiviilõiguslik termin, vaid täiesti vabalt kasustatav ka r/õiguses (lk.3).

Tuleb mainida, et käesolevalt ei tule kõne alla termini "successio" kohasus puhkudel, kui riik mõnes üksikus tehingus, nt. ost-müük, tõeline tsiviilõiguslik successor on, vaid kuid võrd on võimalik järglus õigustesse ning kohustusisse territoriaalse muutuse, kui juriidilise fakti ning tituluse tagajärjel.

Lahendus, kas r/õ toimub successio, peitub ju selles, kas, esiteks, teatavad õigused-kohused on sellised, milledele r/õ on see objektiivne õigusnormistik, mis neid reguleerib, mille ees nad identseks jäävad, subjekti vahetusest hoolimata. Ja teiseks, kas teatavad õigused-kohused on oma loomult üldse ülekantavad, ning kolmandaks, kas see õigusnormistik näeb ette mõne oma normiga teatud õiguste-kohuste ülevõtmist.

Mis puutub siintoodud esimesse küsimusse, siin õiguskorra, rahva ja territooriumi küsimused alad, mida kahtlemata reguleerib r/õ normistik ning mille kohta see eriti territoriaalsete muutuste kordadeks peab sisaldama eeskirju, sest siin on tegu riigi nn. kõrgema võimu või impeeriumi avaldamisega, endivahelise kompetentsi, osaõiguskordade territoriaalse ja personaalse kehteulatuse piiritlemisega.

32) Huber, Staatensukzessionen, lk.18.

33) Schönborn, op.cit., lk.8.

Teisest küljest peab aga mõnna, et neil puhkudel r/õ normid on vaid n.õ.blankonormid, mis delegeerivad riigivõimule vaba võimaluse anda väija vastavaid alamastme norme ning fikseerida nende ulatust nii territoriaalses kui personaalses mõttes, kuigi olles siiski mõil aladel sunnitud kooördineerima enda tegevust sama õigusega varustet kaasõiguskordadega.

Ning siin on tegu riigi elementidega, riigivõimu või õigusnormistiku kehteulatusega ja õigusnormide kreerimisvõimega, millised teooria kohaselt delegeeritakse igale riiklikule üksusele eraldi ja uuesti - ja nii ei saa siin olla juttu successiost ülaltoodud mõttes. Siin ei ole tegu miski materjaalse suhtega, mille osaline on riik, mis on suunatud miskile objektile ning kus on ülalmainitud subjektidevahetus võimalik. Sest arusaamine rahvast ning territooriumist kui riigivõimu objektidest on ammu kõrvaleheidetud.

Siin võivad ju kujuneda ning võidakse luua r/õ eeskirju, mis seovad riike, nii eelkäija kui järglasriiki, selles vabas teotsemises mainit aladel. Samuti lepinguliselt võtab riik konkreetjuhtudel endale kohustuse teatavaviisiliseks käitumiseks. Seda ning siis talitusviise, mida riigid kehtivate õigusnormide, kodanike ja territooriumi suhtes on jälgind, tuleb kõike muidugi vaatluse alla võtta, kuna tegelikult ju uurime effekte, mis järgnevad riikidevahelistele territoriaalsetele muutustele.

Successio'st täpses mõttes ei saa siin aga juttu olla.

Mis puutub vahekorrisse, õigustesse-kohustesse, mis on kujunenud senieksisteeriva õiguskorra ajal, olgu nende subjektiks riik või teised juriidilised ja füüsilised isikud, siis riikide omavahelisist suhteist, millade reguleerijaks traditsioonilise definitsiooni järgi ainult ongi r/õ, on rida suhteid ja õigusi, mille kohta autorid on võrdlemisi ühelmeelel, et nad on oma loomult ülekan~~ta~~tavad ning mitte puhtpersonaalsed ning et eksisteerib r/õ tava, mis nõuab järglasriigilt neisse astumist eelkäija asemelle. Need oleksid: territooriumiga tihedalt seotud lepingud, kollektiivlepingud, r/õ servituudid jt., millede puhul on tegu successio'ga täpses mõttes.

Ülejäänd liikides, kus riik esineb osalisena suhtes mitte

riikidega, vaid juriidiliste või füüsiliste isikutega ning mitte oma kodanikega (sagedaim on välisvõla juhtum), - või evib reaalseid õigusi võõral territooriumil, polevat tegu küsimustega, mis reguleerib r/õ ning territoriaalsete muutuste puhul on järglasriik siin täiesti vaba rahvusvahelise õiguse ees. Küsimused alluvad siseõigusele ning r/õ successio'st ei saa siin juttu olla.

On õige, et mainitud suhted sõlmitakse ning õigused saadakse küll siseriikl.õiguse kohaselt, kuid siin on ju asjal oma erivarjund. Teatud siseriikl.õigusnorm tuleb siin rakendamisele vastavate rahvusvahelise eraõiguse reeglite alusel ning vihjamisel. Ning teoreetiliselt on rahvusvahelise eraõ. normid ikka r/õ normide osa, kujundatav rahvusvaheliste normiandlusinstrumentide poolt, kuigi praegu nende selline laad veel domineeriv ei ole. Ning mainitud suhted on ikkagi sellised, mille reguleerijaks on r/õ normisüsteem³⁴⁾. Sest nad ikkagi ületavad piiri, mida üksikriik omaette, teisi arvestamata saaks lahendada ning lähtudes sellest, et r/õ pole nn.suveräänidevahelise suhtlemisõigus, vaid oma loomult normistik igasuguste nn.ülariigiliste suhete reguleerimiseks, ei ole põhjust eeldada, et r/õ-ses ei saaks kujuneda ning poleks kujunend norme, mille põhjal järglasriik ei succedeeruks eelkäija asemel nende õiguste-kohuste kandjaks.

Jäeb vaid üle nende nn.rahvusvaheliste elementidega vahetada juures selgitada nende loomust ses mõttes, kas nad pole puht-personaalsed ning seega ülekantamatud. Ning edasine ning peaaüksanne on r/õ normisüsteemi enda ulatuse ning sisu läbitöötamine, et avastada, millisel määral tema korraldab õiguste ülekandumist sellise juhu, kui territoriaalse muutuse esinedes.

Suhete kompleksi, mis ei küüni r/õ kui ülariigiliste suhete õiguse foonile ning millede puhul ei saa kõneleda rahvusvahelisõiguslikust successio'st, kuuluvad riigi suhted ja õigused oma territoriaalse ning personaalse ulatuspiiri sees, kus riigi kohustused ja õigused alluvad ainult siseõiguse normidele ning alles pärast territoriaalset muutust r/õ paneb oma normidega peale

34) Udina, lk.754: Võla suhe on esmäjoones siseõigusega reguleeritav, kuid ses osas, kui^{see} on sõlmitud kolmandate riikide kodanikega, on tegu tõelise r/õ kohustusega ning on võimalik suksessioon.

riigile teatava kohustuse. Suhe või õigus pole seega pidevalt reguleeritud ühe ja sama objektiivse õiguskorra- r/õ normistiku poolt. S.t., et territoriaalse muutuse esinemise puhuks r/õiguse kas lepingulised või tava normid võivad ju järglasriigile teatavalt kohuslikku käitumist ette näha, kuid siin pole jällegi tegu successio'ga täpses mõttes, sest puudub ühendav moment sama objektiivse õiguskorra näol, sest suhe alles territoriaalse muutuse tagajärjel saab siseõiguse huviobjektist r/õ huviobjektiks 35)

See vahetegemine termini eksaktsuse kohta ühel või teisel juhul ei pea aga varjutama peäülesannet. Ning selleks on selgitada, milliseks käitumiseks on r/õ normide põhjal kohustet riik, kes vähemalt füüsilis-geograafiliselt on järglane successor mõnel teise riigi territooriumi osal. R/õ normisüsteemi sisu selgitamisel tuleb meil sel otstarbel järgnevalt asudagi.

aluseks, nagu nägime, mitte "concensus", lepe. Kõll on üldtunnustatult r/õ allikaks concensus - kas sõnaselgelt väljendatuna - lepingu näol või vaikivalt - limes r/õ tava

Selle a mõttes on küll tabav väide r/õ arengu veel te skajas asumise kohta, sest lodevastruktuurse ühiskonnana on vastava keskse organi puududes r/õ normide kujunemisel tava kõrval peamine vahend lepingud, nagu seda õiguse allikana tähele paneme keskse riigis, sõlmituna üksikute ühiskondlikkude gruppide vahel, valitsejat kaasa tõmmates või ka mitte.

En. universaalsate lepingute sõlmimise suurte konverentidel kahtlemata meenutab seadusandlikku kogu, täpses mõttes ei saa aga sellist paralleeli õigeks pidada.

Nende kahe üldtunnustatud allika kõrval on pidevalt vaidlusküsimuseks olnud, kas r/õ allikaks pole ka veel muud. Rõhkimata loodusõigusest, mõistuse ettekirjutusest jne. - nt. kas mitte õiguse üldprintsiibid, käitumiseskirjad, mis tulenevad asjade olemuse loomusest (Schönborn, lk.27).

Samuti alalise rahvusvahelise kohtu põhikiri näeb ette, et kohus võtab asjade lahendamisel aluseks õiguse üldprintsiipe (art.36 pkt.3). Kõll küll, asudes seisukohale, et r/õ on omaette

35) Umbés samas suunas vt.Udina, lk.673.

III

Kardinaalse ning kogu probleemistikku lahendusttoova küsimusena tuleb järgnevalt selgitada r/õ sisu, st.kuidas kujunevad ning kus ilmnevad r/õ normid.

Tihti seejuures ei tehta vahet, et eri asjad on normi kehtealus, normi allikas ning normi dokumentatsioon. Peame silmas, et õiguseallikas on see viis, moodus, kuidas õigusenorm kujuneb, kree-
rub ning dokumentatsioon on vaid füüsiline vahend, mis võimaldab r/õ normide tundmist ³⁶⁾. Kehtealus (le fondement de force obligatoire) on aga küsimus, mille suhtes enne võtsime seisukoha, et see pole üldse juriidiline küsimus. Igatahes ei ole normi kehtealuseks, nagu nägime, mitte "concensus", lepe. Küll on üldtunnustatult r/õ allikaks concensus - kas sõnaselgelt väljendatuna -
lepingu näol või vaikivalt - luues r/õ tava ³⁷⁾.

Selle s mõttes on küll tabav väide r/õ arengu veel le skajas asumise kohta, sest lodevastruktuurse ühiskonnana on vastava keske organi puududes r/õ normide kujunemisel tava kõrval peamine vahend lepingud, nagu seda õiguse allikana tähele paneme keskaegses riigis, sõlmituna üksikute ühiskondlike gruppide vahel, valitsejat kaasa tõmmates või ka mitte.

Nn.universaalsete lepingute sõlmimine suurtel konverentsidel kahtlemata meenutab seadusandlikku kogu, täpses mõttes ei saa aga sellist paralleeli õigeks pidada.

Nende kahe üldtunnustatud allika kõrval on pidevalt vaidlusküsimuseks olnud, kas r/õ allikaks pole ka veel muud. Rääkimata loodusõigusest, mõistuse ettekirjutusest jne. - nt.kas mitte õiguse üldprintsibiid, käitumiseeskirjad, mis tulenevad asjade enesete loomust (Schönborn, lk.27).

Samuti alalise rahvusvahelise kohtu põhikiri näeb ette, et kohus võtab asjade lahendamisel aluseks õiguse üldprintsipe (art.38 pkt.3). Näib küll, asudes seisukohale, et r/õ on omaette

36) Fauchille, Traité de droit int., lk.40.

37) Piip, op.cit., lk.18.

terviklik õigussüsteem teatava kindlalt piiritletud vahekordade kompleksi jaoks, et ta evib (kuigi alles areneva) kohtukorralduse Alalise kohtu ja ad hoc loodavate vahekohtute näol, seega seistes ülesande ees anda vastust kerkivaile vaidlusküsimusile, peab - posit. normides vastust mitte leides - kohus neid üldprintsipe võtma võrdjõuliste eeskirjadena, mille järgi lahendada vaidlusküsimus. Seega r/õ kujunemisviisina-allikana esineks ka õiguse üldprintsipiide rakendamine kohtus. R/õ allikana pooldab seda ka Anzilotti³⁸⁾ : C'est le juge qui crée la norme. En ce sens cette fonction donné à la cour ressemble à celle que certaines Codes étrangères donnent au juge en lui disant de statuer comme s'il était législateur.

Raskem on küsimus, mida täpselt mõista ja kust leida neid õiguse üldprintsipe. Meie arvates õnneliku lahenduse on sellele arnud prantslane Ripert³⁹⁾, kes väidab, et sellega ei ole tõusnud sugugi ebamäärasesse valda, nagu naturaalõ, mõistuse õigus, õigluse printsipiidid vm. Asudes seisukohale, et õigusnormi olemus ja kehtalus on üks nii riiklikus õiguses kui r/õ-ses, ning et mõlemad adresseeruvad samadele subjektidele, kusjuures vahe seisab ulatuses, näib, et üldpõhimõtetenä tuleb võtta kohtunikul aluseks riikide tsiviilõigust. Tsiviilõigus on kahtlemata väljakujunenud ja täiuslik lahenduseandja kõigis inimlikes vahekorris. Ning siin ei ole tegu sugugi otsese siseõiguse rakendamisega. "Il ne s'agit pas d'appliquer les lois internes, mais de découvrir dans l'analyse de ces lois les principes généraux admis dans tous les nations civilisées. Et au ne les applique sans que ces règles subirent une certaine transformation". Igatahes rahvusvaheline kohus on oma praktikas võtnud omaks selle seisukoha, sest see on ka loomulik, arvesse võttes r/õ lünklikkust ja et tsiviilõiguses leiame hulga enam-vähem universaalse kandvusega printsipe. Siirdudes mainitud kahe üldtunnustet r/õ allika juurde, mär-⁴⁰⁾ gime ära, et tähtsam ja levinum neist on seni tava⁴¹⁾, kuigi ta jõult on võrdne lepingunormiga.

38) Anzilotti, Traité de droit international, lk.118.

39) Ripert, Les règles de droit civil, applicables aux rapports internationaux. Recueil de cours, 1933 II, lk-d 509-660.

40) Fauchille, op.cit., lk.41.

41) Piip, op.cit., lk.23.

45) Oppenheim, lk.654.

46) Piip, lk.23.

47) Klifrenn, Administratiivakti teooria, lk-d 57-58.

Tava olemus on teatava käitumise kordumine riikidevahelises suhteis, veendega, et selline käitumine on kohuslik⁴²⁾. Käitumine ei või siiski olla ühekülgne, vaid on nõutav sellest riivatu vaiki nõusolek, mitteprotestimine.

Näitena veel Nysi: Tava on see, mis järgneb sõnadest ja tegudest, mida teatava rahva riigimehed ütlevad või teevad ja mida nad järgivad aastate kestel, ilma ühegi kartuseta või sunnita⁴³⁾. S.t., mitte käitumine, mis kannab ainult konkreetsest olukorrast mõjustatud käitumise ilmet, vaid ütlemine või tegemine, mis on kantud teatud veendest ning antud olukorras ei olegi n.ö.loomulik või kasulik, see-ostaga õigusnormipärane.

Leping on oma seniselt tähtsusest ja levikult sekundaarne allikas⁴⁴⁾. Lepinguid liigitatakse ulatuselt universaalseiks ja partikulaarseiks, siis sisult poliitilisteks ja majanduslisteks jne., kuid nagu väidab Oppenheim: " Jaotus, mis on suurima tähtsusega, on, et lepinguid leiame kahesuguseid: ühed, mille sihiks on jaatada, defineerida või siis tühistada r/õ tavanorme ja luua uusi lepingulisi r/õ reegleid - nn. law-making treaties. Teised on lepingud, mis sõlmitakse muudeks otstarveteks⁴⁵⁾ .

See langeb ühte liigitusega, mida propageerib Triepel, Binding jt., et lepingud on sellised, kus sõlmijate riikide tahe on kongruentne ja õigustloov - nn. leppimid, Vereinbarung, ja teiseks, kus lepinguga lahendatakse küsimusi, kus riikide tahe oli konkurentne, nn.- lepped (Vertrag)⁴⁶⁾. Mõlemad liigituse alused viivad ka nende r/õ normatiivfaktide juures juba riigiaktide suhtes üldist tunnustust leidnud liigitusele⁴⁷⁾: üldaktid, kui aktid, millega korraldatakse juhtusid, mis õiguslikus tõelisus esinevad korduvalt, registreeritamatul arvul ja on omased paljudetele, nimeliselt loendamatu isikute kontingentidele, ja üksikaktid, millega korraldatakse konkreetseid juhtusid, mis ei kordu sellisel kujul ega sellises olustikus, nagu ta esineb just lahenduse momendil.

Rahvastevahelise ühiskonna ja rahvastevahelise õiguse ~~olles~~ veel väljakujunemise järgus olemise tõttu, kus puudub kindel norme

42) Oppenheim, Internat. law, lk.21, ja Fauchille, op.cit., lk.42.

43) Piip, op.cit., lk.23.

44) Fauchille, lk.45.

45) Oppenheim, lk.654.

46) Piip, lk.23.

47) Kliimann, Administratiivakti teooria, lk-d 57 jj.

kujundav kui ka eksekutiivne organisatsioon, on r/õ normatiivfaktide kogum veel süsteemita. Sellest tuleb, et lepingulisse vormi on rüütatud juriidiliselt täiesti erinevad aktid - nii publitsistlikud aktid - üldnormid kui ka üksiknormid, kui ka riikide tsivilistlikud aktid, eraõiguslikud tehingud⁴⁸⁾.
Ning on tõlgenduse ülesanne selgitada lepingust selle õige juriidiline asend normatiivfaktide süsteemis ja iga lepingu tõeline juriidiline efekt⁴⁹⁾.

48) Kliimann, lk.42.

49) Lepingute loetelu toodud liigituse alusel, ühtlasi näidates et samas lepingus esineb nii üksik- kui üldnorme, toob Oppenheim, lk-d 705 jj.

IV

Järgnevalt käsitleme seda territooriumi muutumist teise riigi elemendiks kui juriidiliselt relevantset toimingut, millega seonduvad mitmesugused järeldused, milliseid mõistetaksegi tavalisti successio probleemi all.

Eriti Huberist alates on tahetud pidada mitmelaadilisi territoriaalseid muutusi - cessio, independentio, annectio jt. (Huber loetleb neid üle 10) iga tühte iseseisvaks ja eriliseks successio 50) tituluseks. Õigemana on aga läbilõõnud vaade, et juriidiliselt on tõeline successio alus, titulus, millega r/õ kui objekt.õigus - kord seab effekte senises õiguslikus olustikus, territooriumi siire kui niisugune. Ei evi tähtsust, kas osa territooriumi või kõik sattus uue riigi alla, kas see moodustab nüüd iseseisva riigi või teise riigi osa jne.

Sest need eriliigid, nagu seda ülekaaluv osa doktriini ja r/õ praksis näitab, ei põhjusta järglasriigi käitumises r/õ mõttes eri- või kontraarseid suundasid, seisukohavõtte, vaid toob vaid väheseid siseõiguslisi erivarjundeid.

Läbilõõnud on vaid kaksikjaotus - eelkäija riik, territooriumi senine omanik, kas püsib uuel kujul edasi - või hävib täiesti 51). Ja see, kas järglasriik on muutusega tekkiv uus riik või eksisteeris enne ja milline on ta struktuur, ei mängi rolli. Sest määravaks jääb, kas õigused ja kohused kustuvad vana riigi lõppemisega või ei ja kas mitte osaliselt püsima jäämisel vana riik ei jää kõigi endiste õiguste-kohuste kandjaks või ei. Ühe või teise vastuse juures jääb igasuguse kujulise järglasriigi seisund ühtlaseks, kas eitavas või jaatavas suunas. Nii saame jaotuse, I juhul - cessio, osa riigi anneksioon ühe või mitmete poolt, osa riigi iseseisvumine üheks või paljuiks uusriigeks, ja II juhul täieline lagunemine (dismembratio) ja piiride murdosade annekteerimine ühe või mitme riigi poolt või siis iseseisvumine. Edasi inkorporeerimine või inkorporeerimine tervikuna, 51) liitumine liitriigiks või ka ühtlusriigi jagunemine liitriigiks.

50) Schönborn, lk.13 jj.

51) Vt. Fauchille, op.cit.,
Bustamante, op.cit.,
Oppenheim, op.cit.,

Schönborn tahab siiski eritleda kahe suguseid juhtumeid: äsiteks cessio, kus õiguslik toiming, vastav leping õigustab järglasriiki mõnda territooriumi osa endaga ühendama. Siia kuuluks nt. veel vabatahtl. inkorporeerimine. Ja teiseks juhud, kus, nagu nt. anneksioon, iseseisvumine ja muud juhud, puuduvad õiguslik tiitel ja olevat tegu ühepoolse faktilise toimimisega, isegi õigusrikkega⁵²⁾.

Meile näib, et r/õ siiski seab igasuguse territoriaalse muutusega kui jur.faktiga ^{ühesuguseid} teatud muutusi õiguslikku olustikku, arvestamata eeltoodud causa küsimust, kas see on justa või in-justa causa⁵³⁾.

Ilmne on, et lepinguid sõlmitakse pea kõikidel territoriaalse muutuse juhtudel. Nende laad on aga posterioorne ja nende siuks vaid fakti konstateerimine, et teatud maaala moodustab nüüd teise riigi territooriumi ning siht on vastamisi kinnitada sellest faktist normaalselt järgnevaid - kunagise ühe pretsedendi kordamisega tavaks saanud - toimeid ning lahendada vaidlusi selle kohta.

Lepingute funktsioon territooriumi muutuste, nagu muudelgi juhtudel, on r/õ mõnel konkreetsel juhul ka see, et kokkuleppel muuta ära tagajärgi, mida üldnorm üssek juhuks ette näeb.

Seega mitte nende üksikjuhtudel sõlmit lepingute kriitikate loetlemine pole meie ülesandeks, vaid ka nende tõlgendamine.

S.t. mainitud lepingud on olulised ses mõttes, et neis lähemal eritlusel ilmneb, milline käitumine on see, mida r/õ norm ette kirjutaks - nt. Eesti-Vene rahuleping 1920 ütleb art.XII, et Eesti on vaba Venemaa võla maksmisest Eestisse puutuvas osas, kust kajastub veene, et r/õ normid ikkagi nõuavad võla reparteerimist (vt. infra lk. 49).

Kaugem tähtsus sellistel erandlike sätetega lepinguil on muidugi, et nad võivad olla uue tava kujundajaks. See eeldab siiski suurt muutust arusaamistes ja veenetes r/õ ja rahv.vah.ühiskonna kohta, samuti kui nende pikaaegset juurdumist praksisesse, mida aga seni ei saa konstateerida.

52) Schönborn, op.cit., lk-d 16 jj.

53) Vrđl.Fauchille, lk.344. Kas muutused on vägivaldse toimimise või vabatahtlikkude sammude resultaat, ei avalda mingit mõju.

V

Eelpooltoodud ulatuse ning sisuga rahvusvahelise õiguse normistikku fooniks evides asume küsimuse enda juurde, mis sünnib riikide välisvõlgadega riigi lõppedes või osa territooriumi kaotades.

Näitena, millisel kujul ja millises ulatuses üksikuis riigis eksisteerivad kohustused välismaale, toome Eesti Vabariigi välisvõlgade seis 1935/36 eelarveaasta kohta ⁵⁴⁾.

Riigi varanduslik seis:

Passiva

1) Välislaenu:	Briti valitsuselt -toitlusvõlg	ca.4.003.000 ⁰⁰ kr.
	Briti valitsuselt -	15.200 kr.
	Rootsi valitsuselt	350 kr.
	USA valitsuselt	61.400
	R/liidu kindlustusel laen,dollarites	13.400
	- " - - " - naeltes	11.700
	Vickers Limitedilt	110
	Svenska Tändsticks Aktiebolaget'ilt	7.000 milj. kr.
		<hr/>
		ca. 113 milj.kr.

Üldiselt eraldatakse ning ka siin saame vahet teha võlgade vahel, mis on valitsustevahelised, kus poolteks on riigid kui jur. isikud, ning teisest küljest võlavahekorrad, mis laenupaberite emitteerimise teel luuakse n.ö.tundmata subjektiga, kus nõudeõigus väljaandja riigi vastu kuulub igale nn.käibelise paberi, fondi-paberi ettenäitajale.

Riikide poolt krediidi hankimisel on ju selline "emitteeritav laen" praegusajal domineeriv vorm.

Valitsustevahelised võlad ei kuulu tihti laenu mõiste alla puhtkrediittoimingu mõttes. Siin on tegu krediidiga seoses muude tehingutega ning nt.konkreetjuhul tuleneb Eesti vastav võlg erilisest 1925a. sõlmitud tunnustamis- või ka sobimuslepingust (trans-actio) sõja ajal toimunud mitmesuguste tehingute korraldamiseks ja tasuna abi eest nii Inglise kui USA valitsustele. Valitsustevahelised laenu enamasti toimuvadki erakorralistel ajajärkudel ning nt.

54) Eesti Vabariigi 1935/36.a.eelarve täitmise ning kassa aruanne lk-d 9 ja 137.

päälle sõda on suurema laenuusaldaja, Ameerika, valduses olevad võlakohustused jagunenud isegi järgmiselt:

Valitsustevaheliste võlgade võlakohustused riigikassas.

\$ 11.700.000.000.

Eralaenupaberite omanike ja nende organisatsioonide valduses.

55)

\$ 8.190.000.000

Eesti laenudest on Rahvasteliidu laenu kõrval ju ka laen Rootsi tikustrustilt emisjonilaen, kuna tikustrusti osa, vastavalt selliste laenude realiseerimise tehnikale, piirdus ju laenu mahutamise enda peale võtmisega ning garantiiga realiseerimise eest ⁵⁶⁾.

Riik aga jääb vastutajaks ikkagi eventuaalse iga üksiku laenu-paberite omaniku ees, kellele fondipaberite turul võlatäht üle läinud, kuigi ei puudu ju võimalus, et paberite realiseerimist vahendav asutus jätab, kui ta põhikiri, tema tegevust korraldavad seadused ning ta rahalised võimalused lubavad, võlatähed enda kätte.

Ka valitsustevaheliste võla katteks antud kohustust tõestavad dokumendid on aga ju nagu iga nõudeõigus tsedeeritav (nt. Eesti-Inglise leping art.136 "Eesti valitsus maksab Inglise valitsusele või kellele see käseb," ning sama Eesti-USA-leping art.70) ⁵⁷⁾.

Seega ei erine riigi vastutuse mõttes kumbki laenu liik teisest. Riik suhte passiivsubjektina jääb kindlalt kohustatuks kõigi ees, kellele riik võlaõigusliku suhte sõlminud või kellele see nõudeõigus edasi läinud on. Meil on tegu algloomult täiesti tsiviilõiguse normide kohaselt sõlmit vahekorradega, mis pärast ongi näidatud, et r/õ normimisele need suhted ei kuulu ⁵⁸⁾.

Ometi on ilmne, et suhted ulatavad üle üheriigi kompetentsist ning eriti häirete puhul kohustuste täitmises ning pealegi veel subjekti muutumise jühtudel ei saa r/õ kui rahvusvahelise ulatusega suhtlemises õiguste ja suhete stabiilsuse ning kontinuiteedi säilitamise funktsiooni omav normistik kinnisilmi mööda minna.

Valitsustevahelise võla puhul on meie arust võlausaldajal riigil kõik r/õ võimalikud vaidlusküsimuste lahendamise teed kasutada - kuni karmimate repressaalideni ning isegi sõjani.

55) Vt. Clark. Foreign bondholdings in the United States, in American Journal of Internat. law, 1938, Nr. 4, lk. 446.

56) RT 38 art. 205 § 5: 1928. a.

57) RT 197/198, art. 136, Lisa II, ja RT 36, art. 70, punkt 3.

58) Schönborn, op. cit., lk. 56.

Eraisikute -võlausaldajate õiguste kaitsmise suhtes on märkida, et on avaldatud vaadet, et nn. "emisjoni võlad" " emprunts publics" on täiesti eriloomuga suhe, teatud aleatoorne tehing, milles võlausaldaja nii sise-kui välislaenu puhul peab olema valmis kohustuse mittetäitmisele laenaja riigi poolt. Selline vaade igatahes ei pea paika.⁵⁹⁾

Kuna on loomulik, et riik evib ülesandeks kaitsta oma kodanike huviseid välismaal ning mõne riigi poolt võlgade tähtajaline mitteväljaostmine on õiguskohuse rikkumine, on riigid oma kodanike huvide kaitseks meie arvates täiesti õiguspäraselt rakendanud samuti survevahendeid. Ühenduses L.-Ameerika mõnede riikide võlakohustuste täitmisele sundimisega surve abil taotlesid need küll minister Drago poolt esitet doktriini vastuvõttu, mille järgi jõu tarvitamine riigivõlgade tasumise saavutamiseks on üldse keelatud. See oleks Ameerika suhtes saanud Monroe doktriini lisandiks. See ei leidnud aktsepteerimist, küll aga 1907 Haagi konverentsil otsustati, et jõuga ei või riik oma kodanike-võlausaldajate eest välja astuda muidu, kui võlglasriik on kas keeldunud asja andmast arbitraažikomisjoni arutada, teeb seal võimatuks kompromissi või ei täida vahekohtu otsust⁶⁰⁾. Meie arust siin on tegu täiesti riigi ja eraisiku võlasuhte r/õ kui ülariigiliste suhete õiguse reguleerimisele kuuluvaks suhteks tunnustamisega ning rahvusvahelise kohtumõistva organi otsuse põhjal normi rikkuja suhtes r/õ sanktsioonide rakendamiseiga.

Selliseid arbitraažikomisjone on teotsenud õige mitmel puhul, kus pooltena on esinenud ühelt poolt riik ning teiselt poolt tavaliste eraisikute- võlatähtedepidajate organisatsioonühing võrdsete subjektidena rahvusvahelise kohtuinstantsi ees⁶¹⁾.

See näitab, et ekslik on riigilaenudele sellise aleatoorse iseloomu omistamine, vaid rahvusvahelises elus nõutakse riigilt kohustuste täitmist sama karmusega ning mittesuutelisus on fikseeritav samuti riigipankrotina. Selle efektid loomulikult on agateised⁶²⁾.

59) Vt.Sack, lk.31 jj.

60) Fauchille, op.cit., lk.567, 568.

61) Vt.Rundstein, op.cit., lk-d 375 jj.

62) Vt.Manes, Staatsbankrotte, Berlin 1922.

Ka siselaenu suhtes ei ole paikapidav, et riigi võlakohustuse mittetäitmisel ei ole võimalik esitada hagi ning lasta välja mõista summa, kuigi täidesaatmise mõttes olukord siiski on erinev. Igal juhul on meie arvates võimalik pöördumine halduskohtu poole vastavate organite tegevusetuse pärast.

Ning moodsate, õigusriigi põhimõtetele tuginevate konstitutsioonide juures on teoviis, et riik seadusega vabastab end kohustusest võlakohustusi välja osta, mis mõnede autorite arvates loomulik ja võimalik, vastollu sattuv sätetega omandi kindlustamise ja õiguste võõrandamatuse kohta. Ning tendents on just võimaldada seaduste konstitutsioonipärasuse kontrolli kohtute abil ning nende tühistamist või mittearvestamist. (Oma mõttelt kaitseb, vähemalt garanteerib kahjutasu uue PS § 23?)⁶³⁾

Seega konstrueerida riigilaenu kui avalikõiguslikke suhet, nagu seda on maksusuhe, ei ole õige, vaid riigi võlakohustuste juures on meie arvates tegu eraõig. võlalepinguga ning aleatoorsust ning suuremat riski, kui eraõig. võlalepa, ei saa riigilaenude juures maksujõuetuse mõttes ka mitte leida.⁶³⁾

Kuivõrd see õiguskaitse igas riigis praktiliselt efektiivne on, sõltub ju (kuigi nüüd dogmaatiliselt pinnalt poliitilisele satumele) aga sellest, mil määral õigusriigi põhimõtted ning selle eeldus - demokraatlik mõtlemine, läbilõõnud on.

Ning juhuks, kui riigi välisvõla-vahekorras esineb muutus riigi kui kohustussubjekti positsioonis või ta lakkab üldse olemast, ka seks juhuks suure osa autorite arvamus järgi r/õ näeb ette ja kohustab, et järglasriik peab üle võtma võlgu. Väidetakse aga, et see kohustus üle võtta on suhe eelkäija ja järglase kui samal territooriumil "suveräänset võimu" teostama asuja vaheline, ning r/õ kui ikkagi ainult suveräänsete riikide omavaheliste suhete õigus näeb siin ette järglassuveräänile võlgade jm. näol teatud eelkäija poolt loodud reaalkoormatise ülevõtu kohustuse.⁶⁴⁾

Meie arvates, kui r/õ konstateeritakse normi, mis kohustab järglasriiki tasuma eelkäija võlgu, ei saa unustada, et eelkäija riik oli võlavahekorra üheks pooleks ning sisaldades sätet eel-

63) Vt. Sack, Les effets... lk-d 37 jj.

64) Vt. Huber, lk. 88.

käija asemel võlgade eest vastutamise kohta, tunnustatakse ju kogu võla vahetult subjektile r/õ reguleerimisele alluvaks ja järelikult ka r/õigust kui supranatsionaalsete suhete õigust. Ning tegu on meil siin successio legitima, successio necessaria'ga, kus obj.õiguskord teatava jur.fakti esinedes - siin teise riigi-võimu levimine seni seal kehtinud riikliku korra asemel - seob selle faktiga teatud kohustuste kandumise uuele subjektile. Ning käegoleval korral seisab see kohustuses vastutada võlausaldajate ees osa eelkäija riigi võlgade eest. Ning lepingud, mis neil puhkudel sõlmitakse, reparteerimise r/õ tehnilise külje kohta.

Küsimus seisab seega selles, kas r/õ normid näevad ette sellist õiguste-kohuste succedeerimist, sedakorda võlgade successiot, ning kas kõik võlaliigid on oma loomult sellised, mis kanduvad üle või on ka võlgade liike, mis, (nagu osa riikidevahelisi n.ö.poliitilisi, puhtpersonaalse loomuga lepinguid^{-ki}), pole ülekantavad.

Sellel, et riigi võlg võib olla tekkinud näit.valitsuste vahelisest puhtlaenuhingust ehk muude tehingutes krediidi kasutamisest või et võlg on nn.emisjonivõlg jne. - ei ole võlasuhte jur.iseloomule ja efektidele mingit mõju. Ei avalda mõju ka jaotused: haldusõiguslikus mõttes finantsvõlaks ja haldusvõlaks, kus esimene on võlg, mistihakse keskfinantshalduse poolt erilise seadusandliku akti volitusel ning ilmselt olulisemate riigi väljaminekute katteks, haldusvõlg aga riigi üksikute ressooride poolt nende omaette majandamises tekkiv võlg⁶⁵⁾; finantstehnilises mõttes 1) pikaajalised, fundeeritud võlad, milliste tasumine sünnib plaanikindlalt, teatud tähtaja jooksul, lepinguliselt või ka seaduslikult korraldatult ning eelarvetes kohuslikult ettenähtuna. Alaliigiks siin on veel n.ö.igavesed, kustutuskohustuseta võlad - rentvõlad, elamilaenud, tontinvõlad. 2) Lühiajalised, fundeerimata (nn.hõljuvad, floating debts) laenud, kohustusega maksta nõudmisel või lühikese tähtpäevaga, mis saadud riigikassa peale väljaantud nn."Schatzanweisung" vastu, milline moodus välisvõlgade juures arvesse ei tule⁶⁶⁾.

Küll on aga erisugust suhtumist põhjustavaks teguriks võlgade liigitus sisulisel, otstarbelisel alusel. Enamik autoreid ja ka r/õ

65) Geisel, Handbuch der Finanzwissenschaften, lk.532.

66) Geisel, op.cit., lk.594-596.

tava seab erisuguseid jur.effekte järgmistele riigivõlgade eri-
liikidele ⁶⁷⁾ :

- 1) Sõjavõlad ja teised võlad, mis eelkäija riigi poolt sõlmitud ning loomult successorriigi huvidele teravalt vastu käivad. Näiteks maailmasõda lõpetavais lepinguis tulevad võlgadena, mida Austria-Ungari ja Saksa endist territooriumi omavad riigid reparteerivad, arvesse ainult enne 1.aug. 1914 sõlmit võlad. Sõjaaegsed võlad ei kandu üle järglasriigile. Huvidevastaste võlgadena on samuti ülekantamatu nt.Saksa poolt temale kuulunud "Poolale üleläänud poola rahvastikuga territooriumi sakslastega koloniseerimise soodustamiseks tehtud laen, mille reparteerimisest Poola on vaba, kuigi see kuulub laenude liiki, mida nimetatakse ⁶⁸⁾
- 2) spetsiaalsed võlad (bezügliche Schulden, sihtvõlad) - mis on tehtud küll keskvalitsuse poolt aga teatava riigiosa erilistes huvides või soodustamiseks, - ning mille ülevõtukohustust enamik autoreid ja praksis seetõttu jaatabki ⁶⁹⁾. Sack küll väidab õieti, et praegusel eelarve-ja kassauhtluse ning tiheda üleriigilise suhtlemise tõttu, kus nt. ühte riigiossa võlga ehitet raudtee koguriiki soodustab, see küllalt põhjendat ei ole;
- 3) kommunaalvõlad - mille eest vastutajaks üldise arvamuse ning praksise järgi jääb juriidiliselt ja tegelikult, nii endise kui uue riigivõimu all, sama iseseisev administratiivüksus ⁷⁰⁾. Seda muidugi vaid primaarselt, kuja ka uus riik, eriti kui on seniseid omavalitsusi ümber korraldet, ikkagi vastutajaks jääb, aga vaid sekundaarselt;
- 4) hüpoteegivõlad - võlad, mis on garanteeritud eraõigusliku hüpoteegiga kinnikutele, millede eest järglasriik, kelle valdusse kinnikud sattund, loomulikult vastutab, kuivõrd ta kõiki hüpoteeke ei tühista ning seega ei teosta ekspropriatsiooni, mis välisvõlgade suhtes oleks siiski r/õ tava rikkumine, kui eriti ülevõtukohuslike võlgade mittemaksmine. Ka siseõiguslikult on see samm moodstate õiguspõhimõtete vastane.

67) Nn.dettes odieuses. Vt.Sack, lk.157jj., Bustamante, op.cit., lk.294, Fauchille, op.cit., lk.357, Versailles leping § 254.

68) Vt.Versailles leping, art.299 pkt.2.

69) Schönborn, op.cit., lk.59, contra Sack

70) Fauchille, op.cit., lk.350, Bustamante, op.cit., lk.293. Sack, op.cit., lk.131 jj., Lapradelle-Niboyet, lk.576.

5) Ülejäänud võlgadekvantum moodustab nn. riigi generaalvõla ja on see, mille jaoks me peasjalikult reeglit otsimegi. Ning see reegel oleks ju üldreegliks vastutuse kohta võlgade eest ning eeltoodud jaotus ju näitab vaid osa võlgade puhtpersonaalset ja ülekantamatut iseloomu ning lisagarantiide olemul vastutuse puhuks teatava osa võlgade eest.

Jaatav norm riigivõlgade ülevõtu kohta üldse haaraks ju vahetegematult ka need eriliigid.

Eeltingimus muidugi kõigile riigivõlgadele, et nad oleksid kohuslikud nii sõlmija riigile endale kui ka selle järglasile, on see, kui nad on sõlmitud igapidi nõuetekohaselt nii siseõiguse kui rahvusvahelise õiguse mõttes, seega esiteks:

- a) De jure või vähemalt de facto tunnustet riigi seadusliku valitsuse poolt, kuid ka ebaseaduslikult võimule pääsnud, aga riigis ainukese ja efektiivse valitsuse poolt,
- b) r/õiguses ettenähtud teistel viisidel tunnustet valitsuste - rahvusena või sõdiva poolena tunnustet üksuste valitsuste poolt,
- d) kuid lõppeks ka ühelgi kombel tunnustamata riigi või rahvuse efektiivse ja ilma ühegi eelmainit valitsuse konkurentsita teatud territooriumil teotseva valitsuse võlad.

Ning teiseks - sõlmitud vastavaile organeile ettenähtud kompetentsi piires

71)

72) Carlotti-Poloni, lk.593.

73) Sack, lk.195.

74) Nt. Brasiilia peatis 1922.a. konvi.

71) Vt.Sack, op.cit., lk-d 7 jj.

VI

Riik võlgnikuna vastutab kõigiga, mis tal on. Kõik riigi ressursid tervikuna: varandused ning kodanikele finantskoormiste asetamise võimalus on iseendastmõistetavalt kindlustusiks, millega arvestatakse laenu usaldamisel.

Selle kõrval luuakse siiski veel lisakindlustusi, nii personaalseid kui reaalseid ja seega nii käendus kui ka pant esineb ka rahvusvahelises elus. Finantsiliselt usaldusväärsete riikide juures neid siiski ei nõuta, millisteks oleks tänapäeval USA, Inglise, Šveits⁷²⁾.

Personaalse kindlustusena esineb teiste riikide käendus, mis on siiski sekundaarne viis, sest enamlevinud ning esmajoones võla-usaldajatele võla tasumisel materjaalset rahuldust andev viis on pandiõiguse teostamine.

Personaalne garantii kujuneb praegusajal emisjonilaenude juures nagu eo ipso, sest laenusoovija riik, soovides fonditurule lasta oma laenupabereid, saab seda teha vastavate valitsuste nõusolekul, kes ka tihti oma kodanike -leenupaberite omanike ees võtab endale garanteeriya osa.

Viimasel ajal on sõlmitud rida laene R.-liidu vahendusel ning kontrolli all ning ühtlasi R.-liidu või mõne riikide grupi garanteerimisel (enamasti nende, kelle juures realiseeritakse laen). Nt. Austria laen 1923.a. 9 suurema riigi garantiil, kusjuures käendajate vaheleastumisel Saksa täidabki Austria suksessorina selle kohustusi võlgade alal. Materjaalset rahuldust käendajad aga r/õ vaevalt annavad, seks jääb ikka võlgniku poolt loodud reaalne kindlustus -pant. Sack liigitab reaalseid kindlustusi eraõigusl.-ning avalikõigusl.⁷³⁾

Eraõigusl.pant tuleb harva ette, kuid esineb siiski ja nii riigi varandustele hüpoteekide loomisena kui ka vallakute pantimisena⁷⁴⁾.

Avalikõiguslikuks pandiks nimetame riigi tuluallikate üle disponeerimisvabaduse piiramist ning nende määramist lepinguliselt

72) Gerloff-Meisel, lk.593.

73) Sack, lk.195.

74) Nt.Brasillia pantis 1922.a. kohvi.

või siseaktiga võlausaldajate rahuldamise teenistusse. Sellejuures võidakse väga kaugemale minna ning kogu riigi majapidamine otsese r/õ organite juhtimise või kontrolli alla seada või siis vastav tuluallikas anda r/õ organi valdusse. Sagedam on kohustus eraldada üldeelarvest ja riigikassa läbikäigust osa tulusid erilisse riikl. võlakassasse või kanda üle erilisele rahvus-vahel.kassale ⁷⁵⁾.

Oluline küsimus on, kuivõrd järglasriik võlga ülevõttes on seotud loodud reaalseste kindlustustega. Kinnikutele loodud hüpoteekide suhtes mainime, et doktriin ja praksis on ju üksmeelne selles, et riigi hüpoteegiga garanteeritud võlad tasub igatahes järglasriik, kelle valdusse langes kinnik ning seetõttu ka hüpoteek selle kindlustajana jääb püsima ⁷⁶⁾. Võla mitteülevõtmine ning hüpoteekide tühistamine oleks r/õ reegli vastane. R/õ praksisest uuemal ajal kinnitab seda St.Germain lepingu art.203, mis ütleb, et varad, mis spetsiaalselt olid koormatud võla garanteerimiseks, jäävad koormatuks ka järglasriigile üleläänud maaalal selle järglasriigi tasumisele kuuluva võlgade kvantumi garantiina.

Avalikõigusl.kindlustuste suhtes on samad autorid, kes eitavad kohustust võtta üle võlgu, samadel kaalutlustel eitanud ka kindlustuste püsimist ⁷⁷⁾.

Sisuliselt on siin ju siiski tegu samasuguse r/õ suhtega kui võlg ise, ning veel enam, on loodud võlausaldajatele reaalne õigus saada rahuldust teatud territooriumil esinevaist kindlaist ressursidest. Ning kaalutlustel, mis esitatud võla enda ülevõtu suhtes, väidab rida autoreid ka kindlustuste püsimist ⁷⁸⁾.

Tehniliselt ei ole siiski riikide finantskorralduse erinevuste tõttu eeldatav samade tuluallikate pandina püsimist, küll aga seda, et püsib r/õ kohustus garanteerida võla tasumist erikindlustuste andmisega ⁷⁹⁾. Uuemast r/õ praksisest määrab ses suhtes nt.Sèvres leping art.241: et järglasriigid Türgilt üleläänud maaaladel peavad nende tasumisele ülemineva võlaosa kindlustamiseks andma uusi küllaldasid kindlustusi. Sama säte ka 1923.a. Lausanne lepingu art.48.

75) Türgi võla valitsemise komisjoni kassa, Reparatsioonide komisjoni arve.

76) Schönborn, lk.60, Fauchille, lk.350.

77) Ibidem, Huber, lk.101.

78) Jéze, Partage des dettes, lk.19.

79) Sack, lk-d 216 jj.

VII

R/õ normide olemasolu ja nende sisu dokumenteerivate, neid teatavakstegevate vahenditena saame võtta rahvusvahelisi lepinguid - nii generaalseid kui ka spetsiaalseid (vt. supra^{21.11j}). siis riikide ühepoolset praksist, kust rohkem määralt ilmneb tava, edasi kohtute otsuseid, kus leiavad kajastust õiguse üldprintsipiid ning lõppeks r/õ õpperaamatud, kui vahend, mis sisaldab ülevaadet ja kokkuvõtet r/õigusest, sisaldades küll ka tihti subjektiivsetarvamist selle kohta, mis peaks olema r/õ. Teooria seisukohalt on nad seega tõendavalt jõult viimased, praktikas aga enamasti esimene vahend r/õ reeglite kindlakstegemiseks⁸⁰⁾.

Sellelt seisukohalt toome meiega ära esmajooneliste tuntumate autorite seisukohad välisvõlgade ülemineku kohta. Kuna lepingulis üldnorme võlgade "sunktsessiooni" kohta ei ole loodud, siis vaatleme järgmisena konkreetjuhte lahendavaid lepinguid ning ühepoolseid toimimisi, milledest meie arvates ilmselt saab lugeda välja tavanormi olelut^{et}, võlgade ülevõtt on kohuslik.

Kui ka eeldada, et ei saa kindlalt väita tavanormi olelut, siis, asetades end rahvusvahelise kohtumõistva organi seisukohale eventuaalse vaidlusküsimuse suhtes võlgade ülevõtu kohta, ei saaks ka siis jaatava vastuse suhtes kahtlust olla.

Meenutame, et õigusemõistja peaks ju siin rakendama õiguse üldprintsipi. Mõeldes nende all eelmainit Ripert poolt väidet tsiviilõiguse põhiprintsiipi või ka Schönhorni mainitud "asjade eneste loomust", st. riigi ja r/õ loomust järgnevaid printsipi, ikkagi tuleks jaatada võlgade ülevõttu. Sest töö alul kirjeldet vaateid riigi loomuse kohta arvestades ei saa kujutleda sellist solipsistlikku ühiskonda, kus riigi hävides kõik temal lasuvad kohustused õigustatute jaoks kaduma lähaks, kandumata üle tema järglasile. Ning lähenedes asjale veel ^{ex} aequo et bono, saame järgnevas osas tsiteeritavalt autdreiilt terve rea argumente ülevõtmise poolt.

80) Piip, lk.24.

On küllalt autoreid, kes juba 19.saj.on väitnud tavanormi olemasolu, kuid nii siis kui ka 20.s.alul on autoreid, kes sisuliselt küll leiavad õiglase ja tarvilise olevat, et järglasriik vastutaks osa eelkäija võlgade eest, ikkagi ei julge - suveräänsuse õpetuse taha kinni jäädes - aga väita, et eksisteerib vastav riike siduv tavanorm. Koos ülevaatega rea mitmesuunaliste vaadetega autoreist toome ära ka mitmete r/õ kodifikatsioonikatsete seisukohad, mille kohta käib ju sama hinnang, kui ülal on toodud õpperaamatute kohta. Peame aga märkima, et osa neist kajastab siiski kaalukate rahvusvaheliste tsentraalsete organisatsioonide vaateidki.

Esitame siin Schönborni seisukoha; mille kohaselt

„riikide praksises leiab ülevõttu jaatav seisukoht, mis ilmneb termini successio'gi kasutamises, tõesti teatavat tuge.

Tõeliselt on selline praksis tingit soovist viia läbi territoriaalset muutust kehtiva olustiku võimalikult väheste vapustustega ning vajadusest respektierida teiste riikide huve. Ning need momendid on põhjustanud, et nii mõneski suhtes praksis väga konstantne on ning osalt isegi juhitud on veendest, et selline käitumine on õiguskohuseks. Ja sellistel juhtudel ei ole takistust eeldada r/õ tavanormi eksisteerimist. Mitmedki vastupidised talitusviisid lükkavad siiski ümber väite sellise normi olelusest.

Kaalukam tõendus jaatavate tavanormide olemasolust on riikide talitusviis sääl, kus lepingulist lahendusviisi ei ole - nt.täieliku anneksiooni juhud. Siin olevat kahjuks aga praksis eriti kahe-
81) „
paikne .

Asudes üksikute juhtude juurde, on cessio, osalise annectio
82)
ja osade independentio puhkudel Schönborni seisukoht :

„ R/õ üldprintsipiidest, kui "Recht der Staaten als Trägern von Hoheitsrechten", ei saa võlgade kui eraõigusl.vahekordade kohta üldse vastust leida. "Vereinbarung"iga ei ole võlgade kohta seni norme loodud. Praksis siiski näitab enamasti võlgade ülevõttu, sest võlad sõlmiti kogu maa ja rahva huvides ja osa maa ja rahva üleminekul kujuneb õigluse nõudeks, mis ka täidetakse, et järglasriik võtab üle osa võlgu.

Kui ka fiskaalvarandused lähevad üle järglasriigile, siis

81) lk.11-12.- Nt.Briti talitusviis Transvaali suhtes.

82) lk.d 55 jj.

sel korral ei nõua küll vormiliselt mitte r/õ sätteid, küll aga õiglus, et võlad võetakse üle. Riikide praksises ongi see reeg-
liks saanud. Eriti sage on nn.sihhvõlgade ülevõtt, nii et siin
võiks eeldada kujunemisel oleva tavanormi olelut. Ühe riigiosa
independentio korraks väidab Schönborn, et tuleb ^{aga}teravalt vahet
teha poliitika ja õigluse eeskirjade ning r/õ sätete vahel:

Kuna järglasriik on emariigi suhtes siiski juriidiliselt
midagi täiesti uut ning iseseisvat ja mingit sidet nende vahel ei
ole, siis ei saavat konstrueerida miskit ipso jure toimuvat võl-
gade üleminekut ⁸³⁾. Kohustusõiguslikud vahekorrad on uuele riigile
"res inter alios actae" ja ei seo teda milgil kombel.

Nn.sihhvõlgade kohta kehtib samadel põhjendustel sama vaa-
de. Ka tavanormi ei saavat siin konstrueerida, sest esiteks on
juhtumid väga harvad, ning teiseks needki vasturääkivad. Ka hüpo-
tekaarselt kindlustet võlgade puhuks on järglasriigil vaba võima-
lus tühistada loodud hüpoteeke.

Kuid teisest küljest nõuavad poliitilised ning õigluse kaa-
lutlused väga tugevalt võlgade, eriti sihtevõlgade, ülevõttu, sest
vana riigi maksuvõime ja varandusline seis on tunduvalt vähenenud.
Ning seetõttu tavalisti viivitatakse uue riigi tunnustamisega ning
avaldatakse muul viisil survet ning sellest tingituna toimuvat
praksises ülekaaluvalt võlgade ülevõtt, väliselt nagu järglasriigi
omal algatusel. Ning ainult tehnilise külje reguleerimiseks sõlmi-
takse tavalisti vastav leping ⁸⁴⁾.

Ka juhtudeks, kus territoriaalsete muutuste tagajärjel vana
riik hävib, arvab Schönborn, et kuigi teoreetikute ülekaalukas hulk
jaatab järglasriigi vastutust inkorporeeritu võlgade eest ja ka
praksis seda jaatab, ei saavat juriidiliselt sellist kohustust
kuidagi kindlaks teha. Sest ei leidu ühtegi r/õ normi ega ka sise-
riigi normi üheski kultuurriigis, mis paneks annekteerijale kohus-
tuse võlga üle võtta. Äärmisel korral võib öelda, et on kujunemas
r/õ tavanorm, kuid Briti talitusviis Transvaali annekteerimisel
kõigutavat sellise olelut ⁸⁵⁾.

Edasi ümber lükates kõiki käibivaid teooriaid, jõuab Schön-
born seisukohale, et need teooriad, mida osalt edasises ära toome,
vihjavad küll, et võlgade ülevõtt vastab igati õiglustunde, prak-
tilise taibu ja terve mõistuse jne. nõuetele, õiguskohust selliseks

83) lk.56.

84) lk+d 82 jj.

85) lk.100.

toimimiseks aga r/õ järgi ei esine, kui mitte ei näidata r/õ tava-⁸⁶⁾normi olelut, mida Schönborn siiski ei usu kindlaks teha võivat .

Praksises on küll tervel real juhtudel võlgu üle võetud, seda aga vaid õiglust silmas pidades või siis ka võlausaldajaid kaitsvate riikide survevahendite - mittetunnustamine, retensioonid, isegi interventsiooni - tõttu.

[Vastoluline näib Schönborni väide, et riigid on noiks survevahendeiks õigustet, teisest küljest aga kohustust üle võtta ei ole. Kuidas saab sundimine toiminguks, mis pole õiguskohus, olla õiguspärane!?

Schönborn omalt poolt jõuab tulemusele, et (ülevõttu seega vajalikuks pidades) reeglina, missunniks järglasriiki võlgu üle võtma, võiks vaadelda, neid laiendavalt tõlgendades, Haagi 1907 maasõja ja 1909.a. Pariisi meresõja kohta käiva konventsiooni reegleid, (mis on loomult lepingud-üldaktid, law-making tr.) ses osas, kus nad näevad ette riikide aktsioonide puhuks eraisikute mitte-⁸⁷⁾kahjustamist või siis heastamist õiguste riivamise juhtudel .

Ka fusiooni, ning täielise lagunemise ning independentio või annectio puhul on järglasriik kohustet vaid õigluse nõudest lähtudes, ning teiste riikide surve tõttu - sest riigi lõppemisega kaovad ka temaga seotud õigused-kohused. "

Aluloodud teoreetil.seisukohalt näib küll vastuvõtmatuse^{elline} arusaam riikidevahelisest ühiskonnast kui suveräänsete riikide anarhilisest kooselust, kus iga riik talitab, kuidas tahab, ja vaid praktilistel kaalutlustel piirab end ja loeb kohustatuks mõnele käitumisele.

Ning vastuoluline on väide, et ei saa üldse eeldada r/õ sätteid võlavahekorra kohta, kuid teisal, et siiski esineb r/õ tavanorm, st., nagu tava polekski õigusnorm. Ja õigem näib arusaam r/õigusest kui objektiivsest kõrgemast õiguskorrast, mille normide nõue langeb ühte siinkirjeldet õigluse nõuetega (Gebot der Billigkeit) ning et riikide sammud, mis manitsevad teatud kohustiste täitmisele, pole samuti anarhiline jõutarvitamine, vaid r/õ sanktsioonide avalduskuju.

Umbes samal seisukohal asuvad mitmed teisedki, nagu osutavad tsitaadid:

86) lk.107.

87) op.cit, lk.108.

Guggenheim: ... positiivõiguslik säte, mis kohustaks järglasriiki
88)“
võlgade ülevõtule, ei ole r/õ-ses avastatav .

Hall: „ Pole kahtlust, et ühe riigi võlg, millest osa end lahku
lööb, peaks õieti jaotatama proportsionaalselt nende ressursside-
le, mis oleks võlausaldajate suhtes õiglane talitusviis, sest riigi
jagunemisega on tagasimaksu puhuks arvestatud ressursid vähe-
nenud. See kohustus on aga moraalne, mitte legalne.“

Nende kõrval on aga rida autoreid, kes vormilist külge kõr-
vale jättes ning üldse mitte arutledes, kas vastav norm eksisteerib
või ei, peaaegjalikult sisuliselt näitavad võlgade ülevõtu vajadust
ning kirjeldavad sellekohast r/õ praksist, kaudselt seega siiski
väites, et on kujunemas või kujunend selga tavanorm, mis kohustab
üle võtma. Selge piiritletuse r/õ normidest annavad ning sõnasel-
gelt vastava tavanormi olelut väidavad vaid mõned üksikud.

89)
Huber : „Võlausaldajad ei laena raha riigile mitte kui
teatud ühingule, kes juhuslikult valdab teatud maaala, vaid riigi-
organite kaudu esindatud territoriaalsele moodustisele, arvesta-
des selle kõiki majanduslikke vahendeid ning seetõttu nende terri-
tooriumiga seotud majandusl.vahendite igakordne omaja on vastutav
võlgade eest, sest on tekkinud teatav "publizistischer Reallast".
Kuidas ka ei oleks, aga pidevalt toimitud ülevõtud lubavad väita
positiivse tavanormi olemasolu, kuigi mõned autorid omakorda pea-
vad ülevõttu erandiks vastavast eitavast tavanormist. ei ole siiski
See
kuigi veenev ja õigem on esimene väide, sest riikide positiivses
toimimises avaldub riikide õiguskohus rohkem kui tegevusetuses. 89)“

90)
Gabba on omal ajal väitnud, et võlad pole seotud riigi kui
poliitilise mõiste ja üksusega, vaid rahva ja maaalaga, mistõttu
nende
nüüd, kuuludes teise riigi alla, see järglasriik vastutab proport-
91)
sionaalselt võlgade eest .

92)
Omapärane on Appletoni seisukoht, et annekteeritud riik
ei kaota üksuse ilmet, vaid funktsioneerib endises ulatuses edasi,
vastutades ka võlgade eest, ilma et need annekteerijale üldse korda
läheks. Toimunud on siin vaid riigi õigusliku positsiooni "capitis
diminutio".

88) Beiträge zur völkerrechtlichen Lehre vom Staatenwechsel, lk.95.

89) Huber, Staatensukzessionen, lk.88.

90) Gabba, Successioni di stato a stato, in quistioni di diritto
civile, lk-d 381 jj.

91) Sama väide ka Fiorel jt., et võlga kasustasid ja reaalsed fakto-
rid, millest tasutakse võlg, on rahvas ja maa, mispärast ka järg-
lasriik võtabki üle võlgu. Fiore, Le droit international codifié
et sa sanction juridique, lk.141.

92) Appleton, op.cit., lk.38.

93)

Bonfils : sõlmitud laenust profiteeris ühtlaselt kogu rahvas kogu territooriumil, mistõttu neid omaja järglasriik peaks osa võtma võlgade tasumisest.

94)

Politis : vihjab teisele küljele, et võla sõlmija riigi ressursid on vähenend loodusvarade ja maksumaksjate vähenemisega, mille võrra teine on rikastund, mis õigustab ka nõuet võlgade reparteerimiseks.

Prantsuse seisukohtade väljendajana

95)

Fauchille eritleb juhuks, kui territooriumi muutuse tagajärjel endine riik jääb püsima: Hüpotekaarvõlad tulevad kanda järglasriigil. Sihtvõlad kannab samuti vastavat territooriumi omaja uus riik ning omavalitsusüksuste võlad jäävad nende endi ja säält kaudu ka järglasriigi kanda. Generaalvõlgade suhtes, eelmiste autorite äsjatoodud sisulistele kaalutlustele tuginedes, on järglasriik kohustet reparteerima. Eelkäija riigi hävimise puhuks Fauchille seisukoht on, et sõlmitud sõlad ei ole r/õ järgi sellega võlausaldajatele kadunud, vaid kõik liigid võlgu, vaatamata kas toimus subjugatio või vabatahtl. inkorporeerimine, kanduvad üle järglasriigile. Sest võlausaldajate omand õigusi tuleb respektierida, seda nõuab õiglus ning "sens commun", mille kajastajaks on r/õ⁹⁶⁾. Seda toetavat ka rahvusvaheline praktika ning eriti vihjab F.Transwaali annekteerimise juhtumile, mida teiste poolt on just vastupidise suuna näiteks toodud.

Prantsuse doktriini representaabli seisukohana veel "Repertoire de droit international". E.Audinet poolt toodud seisukoht: „Riigi totaalse anneksiooni puhul, muu kõrval, järglasriik peab võtma enda kanda ka kõik võlad. See on rahvusvahelise õiguse universaalsuktsessiooni juhtum.

Väide, et r/õ ei ole vastavat normi ning et riigi suveräänsset iseloomu arvestades kõik tema kohustused kustuvad tema hävimisega ning järglasriik oleks seotud vaid vastava enda siseseaduse või lepingulise sätte põhjal, ei pea paika teooria ega praksise ees⁹⁷⁾.

Ka kui toimub osa territooriumi üleminek ning vana riik püsib, ka siis on eraldund osa kohustet võtma üle osa võlgu ning toimub repartitsioon, mis tavalisti täpsemalt fikseeritakse lepinguis.

93) Manuel de droit international public.1908, lk.117.

94) Politis, Les emprunts d'Etat en droit internat. Paris 1891, lk.111.

95) Fauchille, op.cit., lk.351.

96) Fauchille, op.cit., lk.578.

97) Lapr.-Niboyet, op.cit., lk.575.

Väide, et püsimaajäänud eelkäijariik jääb ainuvastutajaks, ei pea paika. Sellised juhud, nagu Kuuba-Hispaania 1898 ja Elsass-Lotring 1871 ja 1918 on just erandid üldreeglist ⁹⁸⁾.

Sest riigi maaala üleminek on erinev sellest, kui eraisik talle kuuluva maaala loovutab, millel muidugi tema võlgadele (va. hüpoteegid) mõju ei ole. Riigi suhe territooriumiga on erinev ning r/õ reeglid määravad siin, et järglane teatud territooriumil võtab üle võlgu, kuna see oli sõlmit ja tõi kasu kogu territooriumile ning pealegi vana riigi ressursid on vähenenud.

Täieline lagunemine allub I juhu reeglitele ⁹⁹⁾ " .

L.-Ameerika doktriini esitajana, milliseis mais r/õ probleemide käsitlemine väga viljakas on olnud ning selle rakendamisel väga edu-meelsed on oldud, toome Bustamante seisukohad.

Bustamante eriseisukoht on, et r/õ piires on takistamatult rakendatavad tsiv.õiguse reeglid ning et osa rahvusvahelise õiguse ¹⁰⁰⁾ probleeme moodustabki rahv.vah.tsiviilõiguse . Ning riigi täieliku hävimise juht moodustab täiesti tsiv.õ."universalis successio, transmissio mortis causa" juhu. Ebajärjekindlalt rakendab ta aga osa territooriumi ülemineku puhul mitte tsiv.õ reegleid, vaid "õigluse nõuet". Nimelt väidab B., et ei ole kuigi tabav väide, võlg koormavat rahvast ja territooriumi, mis on ressursideks ja garantiiks võla tasumisel ning et võlausaldaja võib osa ressurside üleminekul nõuda ka osa võlgade tasumist järglasriigilt. Sest tsiv.õ ei näe ette, et kui isik loovutab oma varandust, siis tema vastutus võlgade eest - kuna ta on vaesenenud - väheneks ¹⁰¹⁾ . Väljaarvatud muidugi kui äraantud varandusobjekt oli koormat hüpoteegiga - ja seda nii sise õ. kui ka r/õ. Sellegi poolest on aga riigi üldvõlgade üleminek järglasriigile vana riigi ühe osa teisele siirdumisel nõutav kui õiglane talitusviis.

Kui lahkunud osa oli koloonia või autonoomne ühik omaette eelarve ja keskkassaga, ei reparteeri ta riigi üldvõlgu, küll aga kannab tema hüvanguks tehtud sihtvõlad.

Riikide praksis on muidugi tihti ülaltoodust erinev , aga õigluse reeglitele vastav käitumine on siiski ülaltoodu, mille kohaselt ajalugu sellele ikkagi oma hinnangu annab ¹⁰²⁾ .

98) L.-N., op.cit., lk.582.

99) L.-N., op.cit., lk.584.

100) Bustamante, op.cit., lk.20.

101) Ibidem, lk.292 jj.

102) Ibidem, lk.297 jj.

Totaalanneksiooni, lagunemise ja fusiooni juhtudeks B.toob pikema ja eriti tsitaatiderohkuse mõttes väärtusliku arutluse, et siin olevat tegu ühe riigi surmaga ning universalis successio juhuga, see tähendab, et kõik üleminevad õigused eo ipso kanduvad üle.¹⁰³⁾— Lugu on ju siiski nii, et esmalt ja peasjalikult tuleb selgitada, millise käitumise r/õ normid näevad ette ühel kui teisel territ.muutuse juhul, kusjuures kõrvaline on, kas sellele saab kohandada mõistet universalis successio vm. Oluline on ainult B.arvamus, et järglasriik on kohustatud jätkama - säilitama loodud õigussuhteid .

„Samuti ka nt.totaalannectio tagajärjeks ei võiks olla riigi kohustuste anulleerimine ning seega võlatähe omanike õiguste kustumine, nende õiguste eksproprieerimine¹⁰⁴⁾ . Annekteerija ei või endise riigi hävimisega, aktiva ülevõtmise aga kohustustest loobumise teel, endale profiilti luua.“

B.peaväide on, et surm ei ole nii eraõiguses kui ka rahvusvahelises elus modus vabanemiseks kohustusist ning õigustet kolmandaile õiguste hävinemise viisiks.

Sack väidab oma suures eriuurimuses, et võlgade ülevõtu teooria on puudulik ning seisukohad ebakindlad seetõttu, et küsimust on vaadeldud kui eelkäija ja järglasriigi omavahelist suhet¹⁰⁵⁾ , kus vaid õigluse nõuete kohaselt ning praktilisist kaalutlusist lähtudes nõutav oleks eelkäijat-riiki võlakoormast osaliselt vabastada. Õigluse^{-ga} argumenteerimise asemel aga asja juriidilisemalt võttes, on ilmne et riik esineb siin kohustussubjektina r/õ võla -suhtes ning küsimus on hoopis, mis saab võlausaldaja nõudeõigusest riikide hävingu või osalise muutuse korral. Ja lahendus seisvat riigivõla juriidilise loomu selgitamises.

Ülevaates riigivõlgade ajaloolisest arengust¹⁰⁶⁾ , näitab Sack, et patrimoniaalriigi vaatestiku ajal riik oli valitseja omand, võlad seetõttu loomulikult valitseja isiklikud võlad ning järgmine valitseja ei tunnustanud neid tihtigi. Teisest küljest aga vaadati riigi territooriumile kuires in commercio", ning teatud maaala läks tihti

103) Vrdl.Schönborn,lk.100 "Successio termini kohaldatavus ei ütle veel midagi, vaid ülevõtu kohustavat normi tuleb meil veel tõestada."

104) B.,op.cit., lk.333.

105) Sack, op.cit., lk.79.

106) Sack, La succession aux dettes publiques, Réueil de cours 1928 III, ptk.II - riigivõlgade arengust --lk-d183-227.

võlgade mittemaksmisel võlausaldajate omanduseks. Selline olukord ei kestnud aga kaua. Konstitutsioonilise riigi arenedes muutub riigimajapidamises kaasarahkijaks kodanike teatud esinduskogu. Aga paralleelselt jäävad siiski valitseja kassa ja riigi kassa, kust mõlemist kaetakse riiklikke väljaminekuid ning mõlemil eraldi esineb riikliku sihiga võlgu. Tulude allikaks ning võlgade garantiiks on ühel domeenid ja regaalid, teisel maksude otsustamisega loodavad ressursid. Alles 19.saj. ja hiljem kujuneb välja kaasaegne konstitutsiooniline ja tsentraliseeritud finantsidega riik, kus riigi varandused ning maksumääramise õigus mõlemad kuuluvad esinduskogule, kui riigi organile ja kus valitseja on samuti vaid organ ja teisest küljest ainult eraisikura evib varanduslikke õigusi. Võlad sõlmitakse ühe või teise organi poolt riigi kui erilise üksuse nimel ning garantiiks on esmajoones riigi kui üksuse patrimoonium. Patrimoonium on nii riigi reaalsed varad kui ka finantsilised võimalused - maksuvõtmise õigus jm. Riigi võlgade loomus on seega, et nad koormavad kõiki neid territooriumi ulatuses asuvaid ressursse, koormavad riigi territooriumi¹⁰⁷⁾. Ning igale selliselt koormatud territooriumi valdajale kandub teatud osa võlgade eest otsene vastutus võlausaldajate vastu. Sest siin on tegu omandet õigustega¹⁰⁷⁾, mis isikuil säiluvad, ükskord omandatuina, ka uueseaduse või õiguskorra all ning seega ka iga teatud territooriumi omaja riigi vastu!--

Sellise asjade loomu juures tekib aga küsimus, milline on siis see õiguskord, mis korraldab võla suhet selliselt ja kaitses võlausaldajate nõudeõigust. See ei saa olla r/õ traditsioonilise definitsiooni mõttes, kuid ei saa olla ka ühe riigi siseõigus. Lahendus, mille juure jõuab Sack, on see, et successio riigivõlgadesse on üks instituut seni veel lähemalt määritlemata ülariigilisest õigusest, on "institution de droit supraétatique"¹⁰⁸⁾.

See vaatestik on oluliselt ju sama, mida on väljendanud Huber, et võlgade puhul on tegu reaalkoormatiseega riigi territooriumil, milline väide kaldub kõrvale küsimusest, kas võlg kui kohustusõiguslik suhe lõpeb riigi hävimisega või toimub kohustatu poolel substitutio vastava r/õ sätte põhjal. Tabav ja oluline on aga väide, et paratamatu ning teoreetiliselt paikapidav, nagu eelpool näidatud, on arusaam r/õ-st kui nn. ülariiklikust õigusest.

107)^a Sack, Les effets de transform.... lk.59

107)^b Sack, op.cit., lk.44

108) Sack, op.cit., lk.88.

Ning mõiste "omandit õigus" on ju vaid õiguspoliitiline printsiip, deviis ¹⁰⁹⁾, mis iseendast ei väida ja kohusta millekski, mis aga on arenend õiguskorra juures tunnustust leidnud siseseaduste puhul ses mõttes, et hilisem seadus ei evi retroaktiivset jõudu ning rahv.vah.õiguse konfliktnormide juures ses mõttes, et suhete õiguspärasust otsustatakse ja neile khtivust omistatakse ka teiste õiguskordade kehtepiirkonnas selle õiguskorra alusel, mille järgi ta tekkis. Ning tema kehtimine selles, teises, või veel laiemas mõttes eeldab ju ikka vastavas õigussüsteemis vastavasisuliste sätete olelut.

Inglise autoritest toome Oppenheimeri vaatestiku ¹¹⁰⁾ :

"Vale meetod on väita a priori, et rahvusvahelises elus esineb universaalsuccessio ja alles pärast seda selgitada, millised suhted just lähevad üle. On ilmne, et universaalset successio't r/õ ei esine. Riigi lõppedes kaovad tema õigused-kohused, ent mitte kõik. Ilmselt ei ole kahtlust, et teatud õigused kanduvad üle järglasele sel territooriumil ning seetõttu võime siiski väita, fakti esinedes, et territoorium on siirdunud teisele riigivõimule, ühe riigi succedeerumist teise teatud õigustesse-kohustesse.

Totaalse anneksiooni korral nt.successio toimub muude kõrval ipso facto ka vana riigi fiskaalvarandusisse ning sellega koos tuleb tal üle võtta absorbeeritu võlad. Erasisikul-võlausaldajal pole küll seni otsust pöördumisõigust järglasriigi vastu, aga tema protektorina esineb tema koduriik. Oppenheimer väitab samuti, et Transvaali annekteerimise küsimust arutava komisjoni aruanne ning kohtuotsus, mis tuntakse "West Rand Central Gold Mining Co" asja all, tõeliselt väidavad, et esineb tavanorm, mis kohustab üle võtma annekteeritud riigi võlgu. Otsuste fragmentide põhjal on aga tihti väidetud vastupidist, nt.Schönborn.

Totaalse lagunemise korral samuti on r/õ tava, et järglasriigid võtavad teatud proportsioonis üle eelkäijariigi võlgu.

Territooriumi osalise ülemineku korral oleks küll õiglane, kui läheks järglasriigi kanda osa võlgu, kuid r/õ normi ei saa siia veel väita, kuigi rida lepinguid on näinud ette võlgade reparteerimise."

109) Mõiste on iseendast vaieldav - Vt.A.Arminjon, La nation des droits acquis en droit internat.privé, Récuil de cours 1933 II, lk-d 51 ja 103 eriti.

110) Oppenheimer, op.cit., lk-d 147-151.

Itaalia doktriini esindajana ning ühtlasi ühena uusimana
111)
monograafiate autoreist väidab Udina:

-- „Küllalt palju autoreid eitab, et ei toimu mingit eelkäija õiguste-kohuste ülevõttu järelkäija riigi poolt. Selline eitus tuleb sellest, et ei tehta vahet, et suur osa õigusi ja suhteid, mille titulaariks on riik, ei ole üldse loomult sellised, et nad võiks kanduda üle ja nende teostamine jätkuda teise poolt. Ning üldistavalt eitatakse siis successio't eelkäija positsiooni üldse, kuigi tegelikult on siiski rida õigusi ning suhteid, mis loomult pole mitte niivõrd riigi personaalsusega seotud, vaid on territoriaalse ja lokaalse pidepunktiga ja mis võivad olla ülekantavad.

Millised aga ka ei oleks varasemate autorite poolt toodud ratsionaalsed põhjendused ülevõtu poolt ja vastu, ülevõtu toimumine 112)
põhineb ikkagi vastavate normide olemasolul . Successio jaatamine eeldab vastava kohusliku normi kindlakstegemist ning oleneb sellest kontseptsioonist, mida omaks võetakse r/õ suhtes. Autolimitatsiooni teooriat või üldse r/õ-se primaati pooldajad peavad eitama successiot, r/õ primaadi pooldajad saavad seda „successio necessariat“ tõestada suurema vaevata.

Ning olles tähelepanelikult jälginud riikide praktikat viimastel sajandel, pealegi arvestades veel doktriini ja jurisdiktsiooni seisukohti, tuleb Udina arvates kinnitada, et eksisteerib tõepoolest tava/norm, mis kohustab järglasriiki astuma teatud ulatuses eelkäija õiguslikku positsiooni 113) . Ning nende õiguste ja suhete hulgas on ka riigivõlad. Riigi võlakohustused on sõlmit küll siseõiguse reeglite järgi, kuid ses ulatuses, kui nad kuuluvad kolmandatele riikidele või nende kodanikele, nad moodustavad tõelise r/õ kohustusvahekorra. Ning nende ülevõtu puhul on tegu tõelise juriidilise kollustusega ning mitte vaid aequitas'e nõudega 114) .

Annkteerimise ning demembratio kõrval osa territooriumi kaotuse juhul on siiski loomulik (!), et püsima jäänud vana riik jääb vastutajaks, sest ülevõtu kohustavat tavanormi siin veel konstateerida ei saa. Reparteerimisele tulevad väljakujunenud tavanormi põhjal aga nn.dettes hypothequées, sihtvõlad, mis sõlmit üleläänud territooriumi huvides ning dettes hypothecaires, pandiga kindlustatud võlad, kui pant on läinud järglasriigi valdusse. 115)

111) Udina, op.cit, lk.689.

112) Ibidem, lk.695.

113) Ibidem, lk.696.

114) Ibidem, lk.754.

115) Ibidem, lk.756.

Nagu näeme, tuleb lõpliku vastuse saamiseks meil võtta vaatlusele riikidevaheline praktis, et kindlaks teha tavanormi eksisteerimist. Nagu eelpool tsiteerit, nn. "lawmaking treaties" kaudu vastavat lepingulist üldnormi ei ole loodud ning üldprintsiipidest vastuse (mille eeldatava loomuse kohta vt. supra lk. 36) tuletamine järgneb, kui positiivset normi -- ka tavanormi -- pole võimalik kindlaks teha.

Üleminekuna autorite tsiteerimiselt normi avastamisele praktilise põhjal, toome lühidalt ära eraviisiliste r/õ kodifikatsioonide seisukohad, millede taga - mõnedel uuematel - peitub ka kesksete rahvusvahel. õigust edendavate organisatsioonide vaatestik .

Riigi lõppemise korral Dudley Field, art.-d 22 ja 25, Fiore art. 88, Pessoa art. 7 ja 8, väidavad, et järglasriik ^{-a id/} võtab üle eelkäija kõik võlad, üldse kõik passiva, kõik kohustused, samuti kui aktiva, kõik õigused . Sama kinnitavad ka Cosentini, art. 57 ja 67 ning Bluntschli §§ 29, 50 ja 59 - ning et see toimub proportsionaalselt maksudele, mida saadi üleläänud territooriumi osalt, võrreldes vana riigi üldtuludega.

Vana riigi püsijäämisel on Bluntschli seisukoht, et vana riik üksi jääb vastutama - §§ 47 ja 48 ja et ainult lokaalsed kohustused lähevad üle . Pessoa aga väidab, et kõik võlad reparteeritakse proportsionaalselt maksudele (art. 7) ning sihtvõlad ning pandiga kindlustatud võlad lähevad üle täielikult. Fieldi seisukoht on (art. 23), et sihtvõlad lähevad üle, muud mitte . Seega kaudselt ikkagi siin toetatakse ülevõttu. Uuemaist väidab Cosentini, §§ 55 ja 57, independentio ja divisio juhtudeks, et kõik võlad reparteeritakse, hüpotekaarvõlad aga siiski järgivad koormatud kinnikut (§§ 59, 60). Cessio puhul kanduvad üle ainult lokaalse ilmega kohustused (§ 64).

116) Cosentini, Code International' il - Institut Américain de droit et de législation comparée.

117) Bustamante kaudu, vt. B. op. cit., lk. 331.

118) Cosentini, Code International de la Paix et de la guerre, Paris 1937.

119) Bustamante, op. cit., lk. 281 jj.

VIII

Norme, mis territoriaalsete muutuste jaoks loodud leppimiga (lawmaking treaties) ei ole ¹²⁰⁾. Jääb üle selgitada, kas on kujunend vastavaid tavanorme, millede olelut rida viimaseaja autoreid igatahes on jaatand.

Tavanorm ilmneb riikide testud käitumise kordumises analoosis olukorris, seoses veendega, et selline käitumine on kohuslik ¹²¹⁾. Nys väljendub, et tava on see, mis järgneb riigimeeste sõnadest ja tegudest, mis korratud pika aja vältel mitte sunnist, vaid veende tõttu, mitte olukorra kohane ja erikaalutlusist juhitud käitumine, vaid sõnad ja teod, mis annavad tunnistust eeldatava kirjutamata ¹²²⁾ normi olemasolust.

Tava dokumenteerub nii ühepoolsetes aktsioonides, seisukohavõttudes (teise poole vaikival nõusolul), kui ka lepingutes.

Kuna lepinguga rahvusvahelises elus ei korraldata üksikküsimusi mitte ainult r/õ normidepärast, vaid ka dispositiivseist normidest erinevalt ning peale selle luuakse ka nn.lepingulisi üldnorme, siis on tavanormi selgitamine lepinguist delikaatne tõlgendamise küsimus.

Enamasti ilmestub siiski lepinguist selgesti nii veene, mida peetakse r/õ poolt nõutavaks käitumiseks kui ka see, kui korraldatakse vahetõttu eeldatavast normist erinevalt.

Sama veende väljalugemise võimalus on ka riikide ühepoolsetest aktsioonidest, millised juhud iseendast eriti kaalukalt ilmestavad ¹²³⁾ tavareegli olelut või ei ¹²⁴⁾. (Näiteks Fauchille järgi oli ilmselt erapoolik ja normivastane USA ja Kuuba talitusviis, kus Kuuba annekteerimisel USA-Hispaania sõja järgi 1898 esialgselt lavastati olukord, kus Kuuba ega USA polnud vastutav Hispaania võlgade eest. Hiljem juba USA kui Kuuba tegelikult okupeerija ja lepingu järgi selle protektor, keeldus ülevõtmast osa Hispaania võlgu, kuna Kuuba oli ühinend temaga vabana võlgadest. Manööver oli vajalik seetõttu, et 1844 ja 1850 USA oli Texase liitumisel tunnustand võlgade ülevõtu printsiipi).

120) Schönborn, op.cit., lk.25.

122) Piip, lk.23.

124) Fauchille, lk.354.

121) Oppenheim, lk.21.

123) Schönborn, op.cit., lk.12.

Lepingutena, milledest kajastub, et tavanorm nõuab võlgade reparteerimist, esinevad uuemal ajal Vene rahulepingud rajariikidega 1920 j.j.aast.Nt.Eesti-Vene leping art.12 pkt.2: „Venemaa kreditoride nõuded Eestisse puutuvad osas - (st.et tava kohaselt Eesti maksmisele kuuluvas osas) - tulevad sihtida Vene vastu, sest Eesti ei kannu mingit vastutust Vene võlakohustuste eest” - (Vene võtab need kokkuleppel enda kanda). Rahulepingu läbirääkimised ning Prantsuse valitsuse vastav noot 1922 jaanuaris ¹²⁵⁾ viitavad ka tava olemasolule.

Ja Transvaali annekteerimisel(1902) loodud komisjoni tegelik seisukoht oli, et on kujunend r/õ reegel, mis kohustab järglasriiki vastutama eelkäija kohustuste eest ¹²⁶⁾. Inglise valitsus tegelikult võttiski ^{üle} osa võlgu, väliselt seda küll deklareerides kui "act of grace"...

Ei saa peatuda üksikasjaliselt iga lepingu või aktsiooni juures, vaid peame piirduma ainult üksikjuhtude loetlusega. Kõige eeltoodu põhjal peaks aga küll paika pidama, et positiivne toimimine argumendina tava olelu kohta on veenvam kui negatiivne toimimine, keeldumine võlgade eest vastutamast ¹²⁷⁾.

Samuti ei saa vaadelda eraldi üksikuid võlaliike, doktriini seisukohtanende kohta, mis nagu nägime, tugineb vastava maa lepinguile, vt.supra, lk.32... Ning pealegi üldine võlgade eest vastutuse jaatamine haarab ju endasse nii kui nii ka nn.sihtvõlad jm.

Lepinguist tsiteerime siiski Versailles lepingute §§, sest universaalse loomu ning seal valitsenud r/õ edendada ja ausse tõstahtva vaimu tõttu on neil sätteil üldnormi kaal, kuigi nad lähendavad vaid üht konkreetjuhtu.

125) Fauchille, lk.359.

126) Oppenheim, lk.149.

127) Garner in "Questions of State succession" in American Journal of Internat.Law, July 1938, väidab, et juhtumid, kus võlga ei võeta üle, on harvad ning neil puhkudel näeme järglasriike esitamas põhjendusi oma keeldumise õigustamiseks - lk.429. Nt.ka Versailles § 255, kus Elsassi siirdumine Prantsusmaale ilma võlgade reparteerimise kohustuseta Prantsusmaa poolt on 1871.a. Saksa poolt toimit normirikkumise tasategemiseks.

Juhtudena, kus eelkäija-riik küll püsima jääb -- ühe riigi-osa independentio,osalise anneksiooni ja cessio juhud -- järglasriik aga ühepoolsetelt oma siseaktiga või siis lepinguliselt on tunnustanud kohustust vastutada teatud piires eelkäija võlgade eest, toome ära ajaloolisist sündmusist järgnevad tähtsamad:

1797 Campo-Formias Austriaalt maid saades aktsepteeris Prantsusmaa osa Austria sõlmitud võlgu ¹²⁸⁾.

1815 Sardiinia võttis Viini kongressiga temale langenud Genua arvel üle Prantsuse sõlmitud võlgu ¹²⁸⁾.

1823 jj.a.- Hispaaniast lahkulöönd L.-Ameerika riigid võtsid enda kanda nende hüvanguks sõlmitud võlad. ¹²⁹⁾.

1859-60 Prantsuse,osa Sardiinia maid endale saades, võttis üle ta võlgu ¹³⁰⁾.

1866-71 Itaalia võttis Lombardia ja Veneetsia temale langemise puhul üle osa Austria võlgu, samuti kui paavsti riigi võlgu selle endaga liitmisel.

1878 Berliini lepinguga Montenegro, Bulgaria ja Serbia kohustusid reparteerima Türgi võla maksmisel ¹³⁰⁾.

1898 USA Filippiini saari Hispaanialt endale saades võttis kanda osa võlgu ¹³⁰⁾.

1912 Tripolitania liitmisel Itaalia kohustus võtma osa Türgi võla tasumisest ¹³⁰⁾.

1913 Balkani sõdade järgi Bulgaaria, Serbia, Montenegro, Kreeka kohustusid võtma osa Türgi võla maksmisest. Selle suuruse fikseerimiseks loodi erikomisjon ning ps.eriline Türgi võlgade rahvusvah.kassa, kuhu toimusid maksed ja mis funktsioneeris veel pääle maailmasõda ¹³⁰⁾.

1919 Versailles lepingu art.254 ja eriliikide kohta art.39,86, 92 jt.sätivad: Riigid, kellele on üle läinud endisi Saksa maaalaid, peavad kandma osa Saksa keisririigi ja vastava Saksa"maa" (Land) võlgu. Summa määrab kindlaks reparatsioonikomisjon, kes võtab järglasriigile langeva osa arvutamise aluseksproportsiooni vastava maaala tulu ja keisririigi üldtulu keskmiste vahel aa.1911-1913. Arvesse tulevad võlad, mis sõlmit kuni 1.augustini 1914 - seega sõjavõlgade eest järglasriik ei vastuta. Samuti Poola ei võta osa võlgmaksimisest, mis kasutati Poola sakslastega koloniseerimise soodustamiseks.

128) Vt.Garner, op.cit., lk.427 jj.

129) Bustamante, op.cit., lk.284.jj.

130) Fauchille, op.cit., lk.353 jj.

Samasisulised sätted on ka Neuilly lepingus, art.134, St. Germain, art.203, Sèvres, art.41 ja 1923a. Lausanne, art.46.

Argument tavanormi eksisteerimise poolt on ka Rahvasteliidu 1920 poolt laiiali-saadet ankeet ülevaate muretsemiseks rahvusvahelisele tööorganisatsioonile riikide võlgnevuse kohta, kus kirjutati ette teha mahaarvamisi riigist eraldund maaalade arvel, ja nimelt proportsionaalselt kaotet maaalale, võrrelduna riigi üldpinnaga ¹³¹⁾.

Kui on tegemist riigi kui terviku eksistentsi lõp-
pemisega ning kogu tema territooriumi langemisega teistele, langeb ära argument, mis tihti eelmisel korral toodud võlgade ülemineku vastu, nimelt, et personaalsus, kes sõlmis võlad, püsib ja vastutab võlgade eest. Ning seetõttu autorite vaated ning praksis on võlgade ülevõtu suhtes siin veelgi jaatavam ¹³²⁾.

Mainitud juhu reegel haaraks nii inkorporatsiooni, fusiooni, täielikul lagunemise osade iseseisvuse või annekteerimiste teel. ^{mi}
Ning uuema ajaloo vältel

- 1839 endise Madalmaade kuningriigi võlg jaotati nii Hollandile kui Belgiale. ¹³⁴⁾ 134)
- 1838 Kolumbia jagunedes järglasriigid reparteerisid kogu võla.
- 1860-70 Kui aktsepteerida, et Itaalia ühinemine oli üksikriikide fusioon Sardiiniasse, meenutame, et Sardiinia võttis kanda kõikide võlad ¹³³⁾.
- 1866 Preisi, annekteerides Hannoveri, Hesseni, Frankfurdi M.ä., vastutas nende võlgade eest ¹³³⁾.
- 1890 Belgia kanda läksid Kongo võlad ¹³³⁾.
- 1898 Havaid annekteerides USA aktsepteeris selle kohustused ¹³⁴⁾.
- 1902 Transvaali annekteerimisel Inglise seisukoht vt. supra lk.45.
- 1919 - asudes seisukohale, et Austria-Ungari lagunes täiesti ja Austria ei ole juriidiliselt sama Austria (ulatuse mõttes ta muidugi ei ole) - võlg jagati proportsionaalselt kõigi järglasriikide vahel. St.Germain art.203-206 ¹³³⁾.

Ex bibl. univ. Tart.

131) Fauchille, lk.359.

132) Sack, op.cit., lk.65, väidab, et ühel juhul, kus annekteerimisel ei võetud üle võlgu - Madagaskari annekteerimisel Prantsuse poolt 1896a., seda ei tehtud Madagaskari finantshalduse kuritarviduste ning legaalsete võlgade selgitamise võimatuse tõttu.

133) Fauchille, lk.379 jj. 134) Bustamante, lk.337 jj.

St.Germain art.203 järgi iga riik, kellele läks üle Austria-Ungari maid või kes tekkis Austria-Ungari lagunemisest - siia kuulub ka Austria, peab võtma üle osa võlgu, mis sõlmitud enne sõja algust. Pandiga kindlustet võlad langevad kanda riigile, kelle valdusse langeb pandiksolev vara, teised jaotatakse vastavalt nende alade maksude osatähtsuse suhtarvule kogu Austria-Ungari tuludest..

Ja uusimal juhul - Austria annekteerimisel, nagu ilmneb Saksa minister Funck'i kõnest, Saksa vaidles vastu Austria võlgade (eriti mõne liigi) ülevõtmisele ses mõttes, et need on päälennitud ning ebaõiglased võlad, ei eitanud aga r/õ reeglit, mis nõuab võlgade ülevõttu. Ning selle printsiibi tunnustamine hiljem järgneski - nt.kokkuleppes Inglismaaga %% maksmise jätkamise kohta.)

--ooOoo--

Geissel-Kerliff, Handb. v. völkerrechtlichen, Tübingen 1927.
 Huber, Die Staatsverträge, Leipzig 1929.
 Jellinek, Allgemeine Staatslehre, Berlin 1922.
 Jona, Le partage des dettes publiques au cas de démembrament de territoires, Paris 1920.
 Kelsen, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts, Tübingen 1920.
 " " Allgemeine Staatslehre, Berlin 1925.
 " " Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, Tübingen 1923.
 Klünemann, Adalstratigevirt (soopia, Tartu 1932.
 Krabbe, in Recueil de cours, 1926 III, Paris.
 Lapradelle-Bloyet, Répertoire de droit international I, Paris 1925.
 Linn, Der Wandel der Ideen von Staat und Volk als Ausdruck des Weltwissens, Barcelona 1920.
 Niggl, Sovereignty problems, Tartu 1937.
 Orpovista, International Law I, London 1920.
 Piip, Raubvõlgad, Tartu 193.
 Piip, Rahvusvahelise õiguse, Tartu 1935.

OSUNDATUD TEOSEID.
=====

- Anzilotti, \ Cours de droit international, I, Paris 1929.
- Appleton, Des effets des annexions de territoires sur les dettes de l'Etat, Paris 1894.
- Arminjon, \ La notion de droits acquis en droit international privé, in "Recueil de cours" 1933 II, Paris 1933.
- Brierly, \ La force obligatoire de droit international, in "Recueil de cours" 1928 III, Paris 1928.
- Bustamante, \ Droit international publique, III, Paris 1936.
- Clark, \ Foreign bondholdings in the United States of America, in American Journal of Internat.law 1938 Nr.4.
- Cosentini, \ Code International de la Paix et de la guerre, Paris 1937.
- Duguit, Traité de droit constitutionnel, I, Paris 1921.
- Fauchille, \ Traité de droit international public, I, Paris 1922.
- Garner, \ Questions of state succession raised by the German Annexation of Austria, in Amer.Journ.of Int.Law, 1938.Nr.4.
- Geisel-Merloff, \ Handbuch der Finanzwissenschaften, Tübingen 1927.
- Huber, Die Staatensukzessionen, Leipzig 1898.
- Jellinek, Allgemeine Staatslehre, Berlin 1922.
- Jèze, Le partage des dettes publiques au cas de demembrement du territoires, Paris 1920.
- Kelsen, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts. Tübingen 1920.
- " - \ Allgemeine Staatslehre, Berlin 1925.
- " - \ Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, Tübingen 1923.
- Klimann, \ Administratiivakti teooria, Tartu 1932.
- Krabbe, \ , in Recueil de cours , 1926 III , Paris.
- Lapradelle-Niboyet, Répertoire de droit international I, Paris 1929.
- Laun, Der Wandel der Ideen von Staat und Volk als Äusserung des Weltgewissens, Barcelona 1933.
- Mägi, \ Suveräänsuse probleem, Tartu 1937.
- Oppenheim, \ International Law I, London 1920.
- Piip, \ Kaubandusõigus, Tartu 193
- Piip, \ Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936.

- Ripert, \ Les règles de droit civil applicables aux rapports internationaux in "Recueil de cours" 1933,II, Paris.
- Rundstein, \ Action individuel en droit international, in "Recueil de cours" , 1928 III, Paris, 1928.
- Sack, \ La succession aux dettes publiques, Recueil de cours 1928, III, Paris 1928.
- Sack, \ Les effets de transformations des Etats sur leurs dettes publiques et autres obligations financières,I, Paris 1927.
- Schönborn, \ Staatensukzessionen, Stuttgart 1913.
- Triepel, \ Droit international et droit interne, I.
- Udina, \ La succession des Etats quant aux obligations internationales autres que les dettes publiques, in Recueil de cours 1933,II, Paris 1933.

--oo0oo--